

„I GRØNLAND ER JEG FOR DANSK, OG I DANMARK ER JEG 'BARE' GRØNLÆNDER“

Udfordringer for udsatte grønlændere i Danmark

Kolofon:

Oplag: 2.000

Illustrationer:

Sara Brandt Kronborg

Grafisk produktion og layout:

Line Kirketerp Koch

ISBN:

Online: 978-87-7546-466-1

Trykt: 978-87-7546-467-8

Rapporten kan bestilles gratis eller downloades på
Rådet for Socialt Udsattes hjemmeside www.udsatte.dk

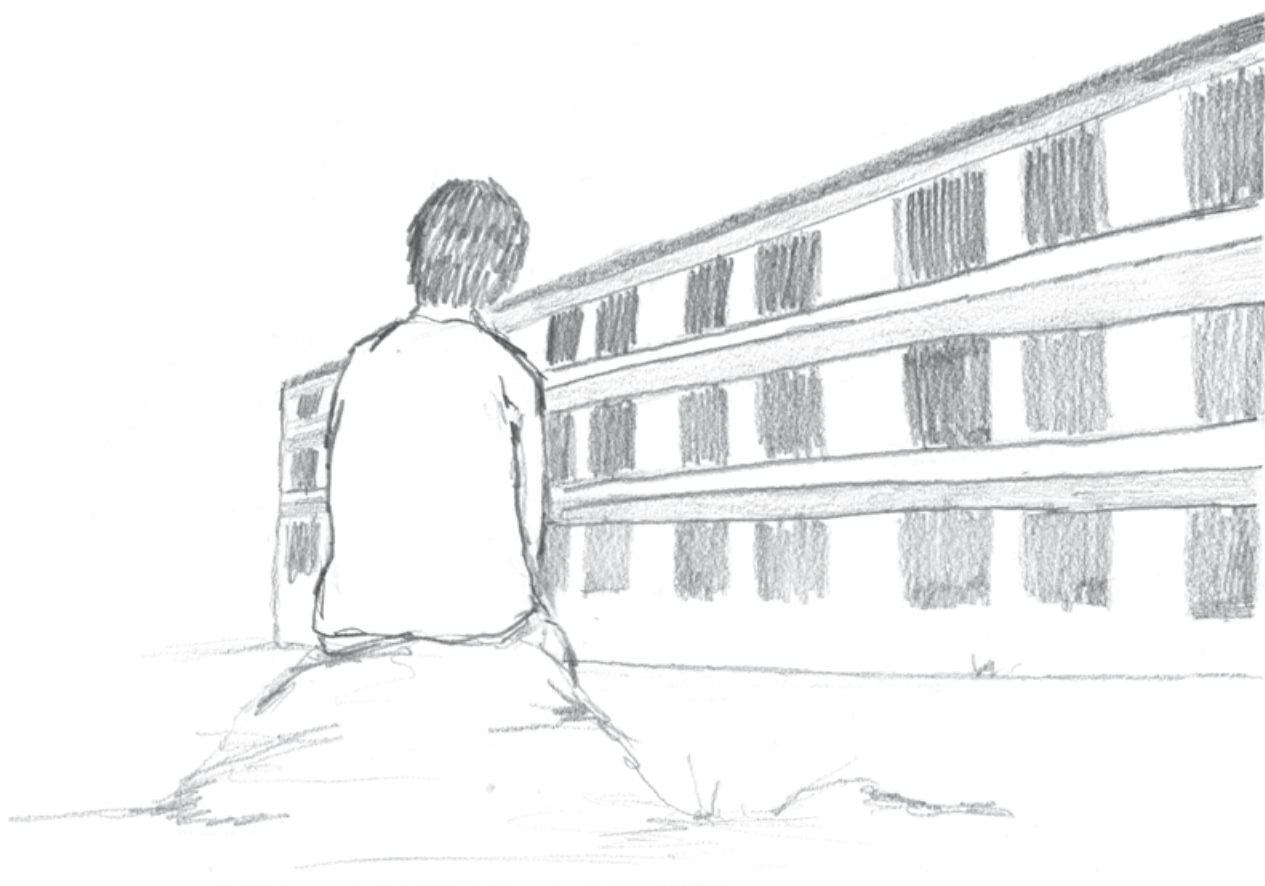
INDHOLDSFORTEGNELSE

Tak	4
Forord ved Jann Sjursen, Formand for Rådet for Socialt Udsatte	5
Kapitel 1: Grønlandere der rejser til Danmark	6
Introduktion	6
Sådan er publikationen bygget op	7
Rigsfællesskab med interne forskelle	8
Grønlands historie har indflydelse på udsatte grønlandere	9
Det danske sprog i Grønland	10
Adgangen til tolk for grønlandere i Danmark	11
Kapitel 2: Hvorfor rejser grønlandere til Danmark?	12
Grunde til at rejse til Danmark	12
Viden om Danmark inden afrejse	13
Portræt: Hedvig	14
Portræt: Thomas	16
Portræt: Lukas	18
Kapitel 3: Mødet med Danmark – hvad betyder noget for integrationen?	20
Første kontakt til kommunen eller anden social hjælp	20
Det udviklede danske system	22
Udfordringer med kommunikationen	22
Andengenerations udsat	24
Hjælp i fællesskabet	25
Portræt: Aqqaluk	26
Portræt: Patrizia	28
Portræt: Naja	30
Kapitel 4: Vilkår i Grønland, der har betydning for integrationen i Danmark	32
Kulturforskelle bliver kulturkløfter, der ender i udsathed	32
En svær opvækst og barske omstændigheder	33
De medvirkendes sociale situation i Grønland	35
Rodløshed	35
Portræt: Johan	36
Portræt: Anna-Maria	38
Portræt: Minik	40
Kapitel 5: De fleste ønsker at blive i Danmark	42
Succeskriterier for at blive i Danmark	42
Tilbage til Grønland?	43
Barrierer for at rejse tilbage til Grønland	44
Portræt: Aviaja	45
Portræt: Malik	46
Portræt: Adam	48
Kapitel 6: Hvad hjælper eller har hjulpet i Danmark?	49
De grønlandske væresteders betydning	49
Forslag og refleksioner fra de medvirkende	50
Kapitel 7: Sådan er publikationen blevet til	51
Kapitel 8: Eksempler på projekter for grønlandere	52
Litteraturliste	54

TAK

Først og fremmest tak til de 12 medvirkende, der har fortalt deres livshistorier. Uden dem havde det ikke været muligt for Rådet for Socialt Udsatte at viderebringe grønlænderes særlige oplevelser i mødet med Danmark. Det er unikke, indsigtfulde fortællinger om de særlige vilkår og omstændigheder, der præger deres liv i Danmark.

Også tak til de organisationer, der har sat os i kontakt med de medvirkende og stillet viden og lokaliteter til rådighed.

FORORD

VED JANN SJURSEN, FORMAND FOR RÅDET FOR SOCIALT UDSATTE

Sociale organisationer, fagfolk og ildsjæle, der arbejder med og for socialt udsatte mennesker, har igennem længere tid talt om et stigende antal socialt udsatte grønlændere – heriblandt også unge. De kommer til Danmark for at tage uddannelse, finde bolig og arbejde. Mange lever et godt liv i Danmark, men en forholdsvis stor del ender med at leve en udsat tilværelse med hjemløshed, misbrug, fattigdom og/eller sindslidelse. Det fik Rådet for Socialt Udsatte til at undersøge nærmere, om der gør sig noget særligt gældende for socialt udsatte grønlændere. Publikationen her er resultatet af vores undersøgelse.

Der har tidligere været fokus på udsatte grønlændere. I 2003 udgav Socialministeriet en hvidbog om udsatte grønlændere. Til at følge op på hvidbogen blev der afsat en pulje på 20 millioner kroner over 4 år til flere indsatser for socialt udsatte grønlændere. Men evalueringen af indsatserne i 2008 viste, at næsten alle projekter stoppede eller kun kørte videre i et begrænset omfang, da puljepengene slap op. Først med satspuljeaftalen 2013 bliver der igen taget centrale initiativer for at hjælpe udsatte grønlændere. Der blev afsat 13,4 millioner kroner over fire år til en grønlænderstrategi, der skal forbedre inklusionen af målgruppen ved bl.a. at udarbejde samarbejdsmodeller mellem henholdsvis de private/frivillige indsatser for målgruppen og den sociale kommunale indsats. Fem projektkommuner deltager. I satspuljeaftalen 2014 er der afsat 4,4 mio. kroner årligt til at gøre den sociale indsats i De Grønlandske Huse permanent. Med erfaringerne fra den tidligere indsats i baghovedet opfordrer Rådet for Socialt Udsatte til, at de – forhåbentligt – gode erfaringer fra den nuværende grønlænderstrategi efterfølgende bliver fastholdt og udbredt til hele landet.

Der eksisterer information om målgruppen, men den er ofte projektnær. Der mangler information på skrift om, hvad socialt udsatte grønlændere selv synes, der skal til for at ændre situationen. De virkelige eksperter skal høres om, hvad der er den bedste hjælp at få, når man ankommer til Danmark fra Grønland, og hvis man som grønlænder i Danmark er kommet i en socialt udsat situation. Det er det, som denne publikation videregiver.

Rådet har i tidligere undersøgelser givet en stemme til fattige i undersøgelsen: *"Jeg drømmer om, at min journal bliver brændt"* og til socialt udsatte unge i undersøgelsen: *"Jeg føler mig som en tennisbold, der bliver kastet frem og tilbage i systemet"*.

Samtalerne med grønlænderne er gennemført i sidste halvår af 2013. Det er rådets sekretariat og rådsmedlem Mille Schiermacher, der har talt med 12 brugere af tilbud til socialt udsatte om deres liv op til og efter, at de flyttede til Danmark, og deres oplevelse af mødet med Danmark og det danske hjælpesystem. Deres personlige fortællinger kan du læse her.

Derudover har vi opsummeret de problemstillinger, som de medvirkende, litteraturen, lovgivningen, eksperter og praktikere har fortalt os. Undersøgelsen her giver altså bud på de vigtige forhold, som man skal være opmærksom på, når man laver tilbud til og for udsatte grønlændere. Vi håber, undersøgelsen vil blive brugt af beslutningstagere, praktikere og frivillige. Og vi håber, den kan være med til at aflive nogle af de fordomme, der eksisterer om udsatte grønlændere.

Rådet for Socialt Udsatte vil senere i 2014 komme med sine konkrete anbefalinger.

God læselyst!

Jann Sjørnsen, januar 2014

KAPITEL 1:

GRØNLÆNDERE DER REJSER TIL DANMARK

Introduktion

Majoriteten af grønlandere, der rejser til Danmark for at bo, klarer sig fint og uden nogen hjælp fra fx sociale hjælpeforanstaltninger. For nogle kan det dog være vanskeligt at blive integreret i Danmark, og nogle grønlandere kommer til at leve en udsat tilværelse i Danmark. Det er vanskeligt at fastsætte antallet, men det drejer sig om en forholdsvis stor andel på et sted mellem seks og 20 procent, der kommer til at leve med hjemløshed, misbrug, evt. sindslidelse og fattigdom. Fra SFI's hjemløsetælling for 2013 ved vi, at seks procent af de danske hjemløse i Danmark har en grønlandsk baggrund. I Aalborg har 26 procent af de hjemløse grønlandsk baggrund, mens det i København er 11 procent.

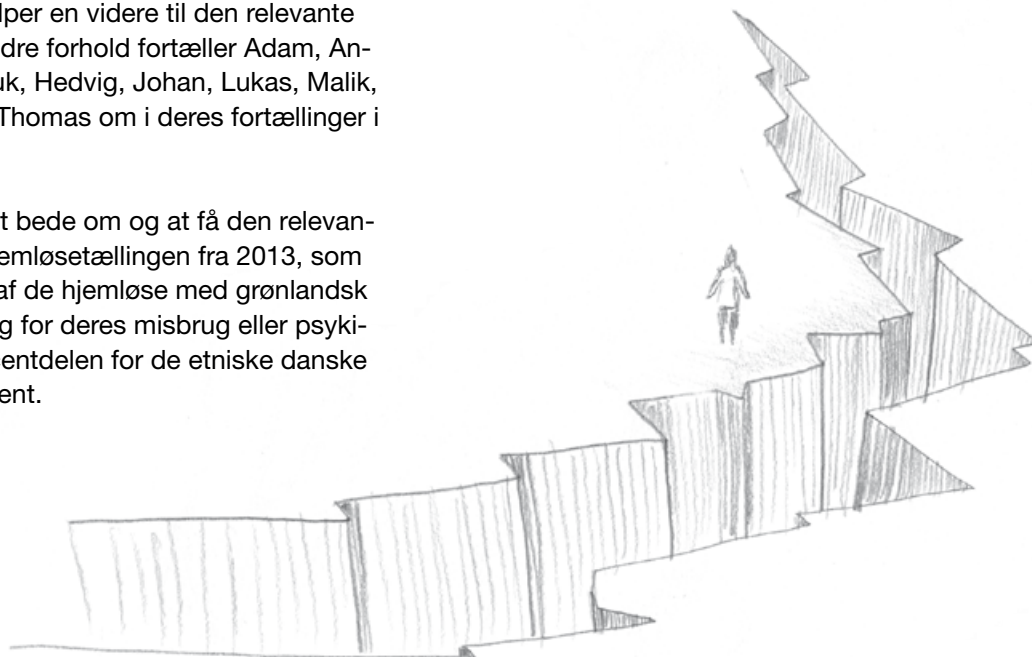
Undersøgelsen, som Rådet præsenterer i denne publikation, viser, at det som socialt udsat grønlander kan være svært at bede om og at få den nødvendige hjælp i det danske offentlige hjælpesystem, hvis man ikke ved, hvor man skal henvende sig, hvis man har svært ved at udtrykke sig på og forstå dansk, og når man først og fremmest søger husly og samvær med andre udsatte fra Grønland, som ikke hjælper en videre til den relevante hjælp. Det og mange andre forhold fortæller Adam, Anna-Maria, Aviaja, Aqqaluk, Hedvig, Johan, Lukas, Malik, Minik, Naja, Patrizia og Thomas om i deres fortællinger i denne publikation.

At det kan være svært at bede om og at få den relevante hjælp bekræftes af hjemløsetællingen fra 2013, som viser, at kun to procent af de hjemløse med grønlandsk baggrund er i behandling for deres misbrug eller psykiske sygdom, mens procentdelen for de etniske danske hjemløse udgør 15 procent.

Så selvom Grønland og Danmark indgår i et rigsfællesskab, og grønlandere, der kommer til Danmark, er danske statsborgere og har ret til de samme velfærdsydelser som andre danskere, viser tallene fra hjemløsetællingen og fortællingerne i denne publikation, paradoksalt nok, at denne frie og lige adgang også gør det vældig svært for udsatte grønlanderne rent faktisk at få den nødvendige hjælp - for det er helt op til dem selv at søge hjælpen og integrere sig.

"Grønland og Danmark er det samme. Det skulle være bedre. Men det er det overhovedet ikke. Hjælpen er gør-det-selv-agtig. Men mange grønlandere er ikke gode til at udtrykke sig"

Sådan siger en af de 12 grønlandere, som vi har interviewet om netop denne problemstilling, og hvis fortællinger er kernen i denne publikation.

Udlændinge, der kommer til Danmark, får gennem integrationsprogrammer hjælp til at forstå Danmark, sproget, opbygningen af velfærdssystemet, historien og kulturen – det får grønlandere ikke tilbudt, fordi de ikke hører ind under definitionen ”udlændinge”. Dét, der skulle gøre det lettere og friere selv at skabe en god tilværelse i Danmark, udgør i stedet en stor ulempe for en forholdsvis stor andel. I den gruppe af grønlandere, der kommer til at leve en udsat tilværelse i Danmark, er der også grønlandere, der ikke var socialt udsatte i Grønland.

Socialt udsatte grønlandere i Danmark

Man estimerer, at der er mellem 14.000 og 18.000 grønlandere i Danmark. Det præcise antal er usikkert, fordi grønlandere ikke registreres som grønlandere qua deres danske statsborgerskab, og fordi der er en variation i, hvornår man betragtes som værende grønlandere.

Social-, Børne- og Integrationsministeriet og Socialstyrelsen oplyser i januar 2013, at de i forbindelse med deres aktuelle grønlanderstrategi anslår antallet af udsatte grønlandere til at være mellem 1.000 og 1.200 personer. Flere aktører på området mener, at der er tale om et antal op mod det dobbelte.

Sådan er publikationen bygget op

Denne publikation fortæller om 12 grønlanderes liv- fra deres tilværelse i Grønland til deres liv i Danmark frem til interviewene i slutningen af september 2013. Hver og én fortælling er unik, samtidig med at der er fælles træk, som vi har analyseret.

I **kapitel 1** er der en introduktion og et historisk blik på Grønlands udvikling i nyere tid. Der er også en kort redegørelse for nogle centrale forskelle på Grønlands og Danmarks velfærdssamfunds indretning. Afsnittene belyser især de forhold, der kan have en betydning for, at nogle grønlandere, der kommer til Danmark, kommer til at leve et udsat liv.

I **kapitel 2** belyses, hvilke grunde der kan være til at nogle grønlandere flytter til Danmark, mens det i **kapitel 3** belyses, hvordan mødet med Danmark opleves, og hvilke forhold der har en betydning for integrationen. I **kapitel 4** kan der læses om de vilkår, som har været gældende i Grønland, og som kan være medvirkende til, hvordan det lykkes at integrere sig i Danmark. I **kapitel 5** belyses grønlandernes ønske til livet i Danmark, mens **kapitel 6** præsenterer de forslag og refleksioner som nogle af de medvirkende havde til en bedre hjælp.

I **kapitel 7** er der en beskrivelse af, hvordan publikationen er blevet til, mens **kapitel 8** beskriver nogle andre centrale projekter på området.

Sidst i hvert kapitel er der tre portrætter af de medvirkende. Da portrætterne således bringes løbende gennem publikationen, kan det opleves som om, der er gentagelser af nogle af de medvirkendes citater, da de både bringes i portrætterne og i analysedelen af publikationen.

Publikationen kan bruges på lige fod med andre publikationer, undersøgelser eller projekter, der belyser emnet og bidrager til en mere nuanceret viden og debat.

Grønlands geografi og indbyggere i tal

- Der bor ca. 56.000 mennesker i Grønland. Der er 18 byer og omkring 50 bygder.
- I den største by Nuuk bor der 16.500 mennesker. I de andre byer bor der langt færre.
- Grønland er opdelt i 4 kommuner.
- Qaasuitsup Kommune er Grønlands største og nordligste kommune og verdens arealmæssigt største kommune med i alt 660.000 km².
- Grønland er 52 gange større end Danmark. Det er verdens største ø, og kun 15 procent af landet er isfrit område. Landet strækker sig på et areal, der svarer til en strækning fra Danmark til Sahara.

Rigsfællesskab med interne forskelle

Grønland og Danmark indgår i et rigsfællesskab. Det betyder, at både grønlandere og andre danskere har dansk statsborgerskab og frit kan rejse mellem de to lande, uden at det skal registreres ved ankomst eller afrejse. Dog har alle pligt til at melde flytning til folkeregistret senest fem dage efter adresseskift. Adgangen til offentlige ydelser og social hjælp mv. for grønlandere, der bor i Danmark, følger af rigsfællesskabet. Inden for rigsfællesskabet er nogle lovområder udlagt til Færøerne og Grønland, mens andre lovområder ikke er udlagt til Færøerne og Grønland, og i de tilfælde er dansk lovgivning gældende for hele rigsfællesskabet.

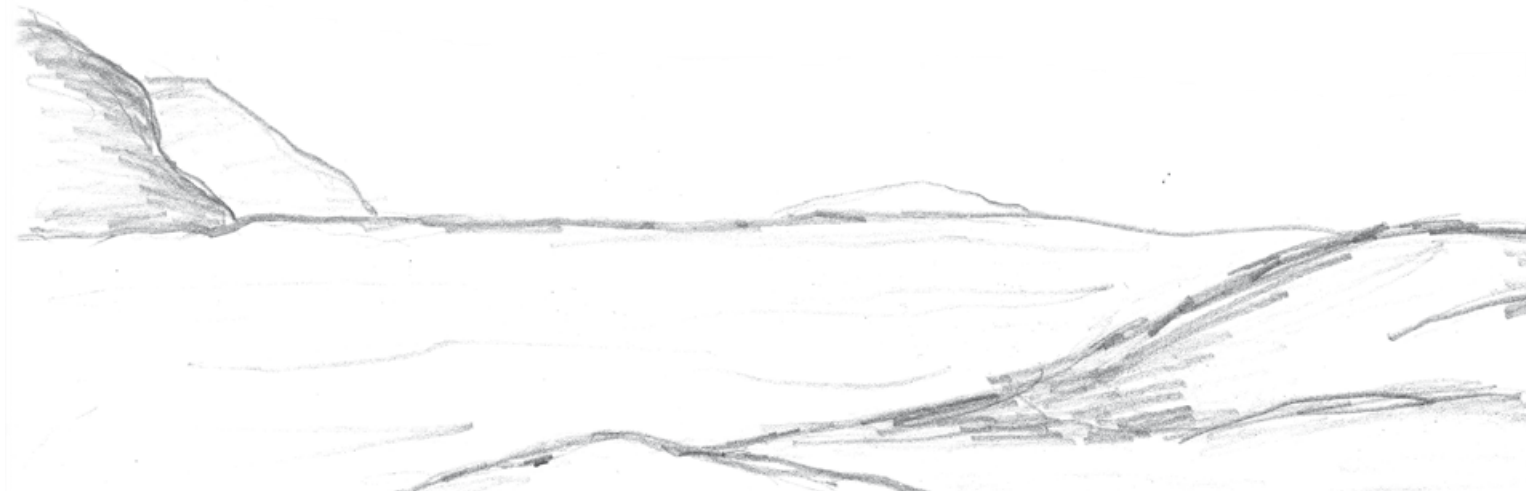
På det sociale område er der sket en udlægning af lovgivning til Færøerne henholdsvis Grønland. For Grønlands vedkommende skete dette ved lov om Grønlands Hjemmestyre i 1979. Derfor gælder den grønlandske sociallovgivning i Grønland, mens en person (med dansk statsborgerskab), der har været bosiddende i Grønland og flytter til Danmark, vil være omfattet af dansk sociallovgivning.

Grønlandere, der kommer til Danmark, har altså samme rettigheder og adgang til velfærdsydelser, som andre danskere i Danmark har. Men det betyder ikke, at ydelser fra Grønland eller Danmark kan medbringes frit mellem de to lande. For eksempel kan en grønlander kun medbringe sin førtidspension fra Grønland til Danmark i tre måneder. Herefter ophører udbetalingen, og der skal søges om økonomisk hjælp i Danmark. Grønlandere, der er bosiddende i Danmark, kan heller ikke tage deres kontanthjælp med til Grønland, med mindre der er indgået en helt særlig aftale om det fx i forbindelse med at vedkommende skal deltage i en livsbegivenhed, som fx en begravelse.

Fordi grønlandere og andre danskere har lige adgang til velfærdsydelser, har kommunerne og andre myndigheder ingen juridiske forpligtelser til at tilbyde særlige ydelser eller forløb som fx integrationsprogrammer. Når grønlandere kommer til Danmark, skal de selv henvende sig til de offentlige myndigheder, hvis de har behov for hjælp. Det er ofte en stor udfordring. Dels fordi grønlanderes dansk kundskaber er svingende. Dels fordi mange udsatte grønlandere ikke kender det danske samfunds komplicerede konstruktion, ikke ved hvor de forskellige institutioner er placeret og ikke ved hvordan arbejdsdelingen er mellem de forskellige offentlige myndigheder i ydelsesafdelinger, social-, jobcentre mv.

Med til at gøre det kompliceret at komme fra Grønland til Danmark og modtage økonomisk forsørgelse er, at der er nogle helt konkrete forskelle i de ydelser, man modtager. I Grønland består den offentlige hjælp¹ (hvad der svarer til kontanthjælp i Danmark) af hjælp til forsørgelse og til faste udgifter samt til enkeltudgifter til modtageren og dennes families nødvendige underhold samt til rimelige udgifter til husleje, forbrugsafgifter og andre faste udgifter. Størrelsen på den offentlige hjælp til forsørgelse og til faste udgifter fastsættes skønsomt ud fra modtageren af offentlig hjælpens hidtidige levevilkår, forsørgelsesforpligtelser, faste udgifter og lokale forhold (dog kan hjælpen som hovedregel maksimalt udgøre 65 procent af mindstelønnen for en ikke-faglært lønmodtager). Den offentlige hjælp til forsørgelse udgør typisk i omegnen af 300 kr./ugen. Den offentlige hjælp til forsørgelse og til faste udgifter kan udbetales som naturalhjælp eller direkte til regningsudskriver, når særlige forhold taler for det. Endvidere er der mulighed for at modtage offentlig hjælp til betaling af rimeligt begrundede enkeltudgifter.

1 ifølge landstingsforordning nr. 15 af 20. november 2006 om offentlig hjælp i medfør af lov nr. 580 af 29. november 1978 for Grønland om arbejds- og socialvæsenet

Den offentlige hjælp i Grønland udgøres altså af forskellige elementer, hvoraf de faste delelementer er offentlig hjælp til forsørgelse og til faste udgifter. Derudover er der som nævnt mulighed for at søge hjælp til individuelle og konkrete enkeltudgifter. Offentlig hjælp til faste udgifter er fx til husleje og el, mens offentlig hjælp til forsørgelse fx er til mad, tøj og sko (penge til tøj og sko kan fx også søges særskilt til børn som enkeltudgift). Den samlede offentlige hjælp er altså afhængig af bl.a. størrelsen på huslejen. Den offentlige hjælp er desuden ikke skattepligtig. En lignende form for offentlig hjælp, hvor ydelsen afhæng af huslejen, og hvor ydelsen ikke var skattepligtig, har tidligere gjort sig gældende i Danmark.

I Danmark overgik man i 1994 til en såkaldt bruttoficeret kontanthjælp, hvor beløbet, der blev udbetalt, var skattepligtigt. Størrelsen af hjælpen blev afhængig af alder (over eller under 25 år (i dag 29 år)) og status som henholdsvis forsørger eller ikke forsørger. Dermed ophørte hjælpen med at være afhængig af fx huslejens størrelse. Intentionen var, at borgerens udbetaling af offentlig forsørgelse skulle ligne og administreres på lige fod med en lønudbetaling.

I Grønland ændrede man i 2006 bestemmelserne, således at den offentlige hjælp til faste udgifter ikke længere som udgangspunkt skulle betales direkte til regningsudskriver (fx husleje, el- og varmeregning). I praksis viste det sig dog vanskeligt for mange modtagere af offentlig hjælp at administrere denne udbetaling, og mange fik ikke betalt deres faste udgifter til fx husleje, og blev som resultat heraf sat ud af deres bolig. Derfor er det i vidt omfang atter blevet praksis, at den offentlige hjælp til faste udgifter udbetales direkte til regningsudskriver.

En anden praktisk forskel mellem Danmark og Grønland, hvad angår velfærdsydelse, er, at lægeordineret medicin i Grønland udleveres gratis i forbindelse med lægebesøget, og skal altså ikke betales ved indløsning af recept på apotek som i Danmark.

Grønlands historie har indflydelse på udsatte grønlændere

Grønlands politiske og kulturelle historie er relevant for forståelsen, da den har haft betydning for de medvirkendes opvækst og nuværende livssituation. Der er to historiske perioder, der har en særlig betydning, hvis man vil forstå baggrunden for udsatte grønlændere i Danmark: Mange udsatte grønlændere i Danmark kommer fra dét, man i Grønland betegner som 'G 50/60'. Det er de personer, der voksede op i Grønland fra 1950'erne til begyndelsen af 1970'erne og oplevede et Grønland, der på grund af danske beslutninger gik igennem en stor omvæltning. I 1953 blev Grønland udnævnt til et dansk amt og skulle derfor være en ligeværdig del af det danske rige. Selvom Danmark havde været kolonimagt i Grønland siden 1721, var det først med denne politiske ændring, at der for alvor blev ændret i den grønlandske levevis. Der blev i denne periode gennemført ændringer, der havde store sociale og kulturelle konsekvenser for den grønlandske befolkning. Tvangsforflytninger og ændringen i boligformen og familiestrukturer gav en del udfordringer i forhold til bl.a. pasning og omsorg for børnene, hvilket havde den konsekvens, at det i nogle tilfælde medvirkede til omsorgs-svigt af børn, fordi de hidtil fungerende familiemønstre, der skulle forhindre den slags, blev brudt. Som det fremgår af de 12 portrætter er der seks medvirkende, der fortæller om en barndom med omsorgsvigt, anbringelse uden for hjemmet, forældre med alkoholmisbrug, seksuelle overgreb og andet.

Med hjemmestyrets indførelse i 1979 kom der en kraftig modreaktion på G 50/60 og dens konsekvenser. Grønland ønskede at frigøre sig og genfinde de grønlandske værdier, og begrebet 'grønlandisering' opstod. Det medførte store omvæltninger og fik også store konsekvenser for Grønlands befolkning. Grønlandiseringen betød generelt set en stor modstand mod alt, hvad der var dansk, og det grønlandske sprog skulle fremmes frem for det danske. Det betød, at mange af de grønlændere, der med G 50/60 var blevet dansksprogede og ikke længere mestrede det grønlandske sprog, følte sig behandlet som andenrangsborgere i deres eget land. Det skabte store frustrationer. Ligesom med G 50/60 fik en del af befolkningen igen en identitetskrise.

Det danske sprog i Grønland

Evnen til at kunne forstå og udtrykke sig på dansk har en central betydning for grønlænderes integration eller mangel på samme i Danmark. Som det fremgår af det ovenstående historiske rids har relationen til Danmark haft en betydning for Grønlands udvikling. Det danske sprog har i den forbindelse en særlig symbolsk karakter, hvilket i sammenhæng med praktiske hensyn har været medvirkende til at påvirke brugen af og undervisningen i sproget dansk.

De ændrede og forbedrede boligforhold i 1950 og -60'erne medførte en markant reduktion i småbørnsdødeligheden, og deraf en tilvækst af børnetallet, som betød, at der var flere børn, der skulle undervises af det samme antal voksne. Det var en af grundene til, at der blev ansat et stort antal danske folkeskolelærere, så kun 25 procent af hele lærestaben i 1960'erne var grønlandsk. På baggrund af lærermanglen og for at fremme den danske integration foreslog Ministeriet for Grønland og skoledirektionen, at realskolekandidater skulle tilbydes et års skolegang i Danmark, og de unge, der ønskede at videreføre skolegangen efter 7. klasse, blev tilbudt efterskoleophold i Danmark. På trods af kritik blev skoleforslaget vedtaget i 1967².

Flere af de medvirkende i denne publikation fortæller om både gode og dårlige oplevelser ved at være sendt til Danmark på skoleophold som barn. Nogle følte sig sendt væk og svigtet, og for nogle har konsekvensen været, at de føler sig rodløse og i tvivl om, hvilke af de to lande, de kan føle sig hjemme i. På grund af den store satsning på det danske sprog frem for det grønlandske i denne periode, har denne generation fra 1950 og -60'erne frem for den yngre generation ofte gode danskundskaber.

Aktuelt er dansk obligatorisk i folkeskolen i Grønland. Der undervises således i dansk som andet sprog og danskundervisningen er obligatorisk for alle elever i 1.-10. klasse. Hensigten med undervisningen er, at eleverne i løbet af folkeskolen opnår en funktionel tosprogethed.³

² "Da grønlænderne valgte at tale dansk", kronik i Politiken den 27. november 2013 af Christian Berthelsen, den første grønlandske skoledirektør (1960-72)

³ jf. Inatsisartutlov nr. 15 af 3. december 2012 om folkeskolen.

De grønlandske elevers danskfaglige kunnen afhænger dog ikke udelukkende af den undervisning, de modtager i folkeskolen, men også af, i hvilket omfang eleverne hører, omgiver sig med og selv bruger dansk i deres hverdag. Nogle børn vokser op i tosprogede hjem og taler dansk i hverdagen, mens andre vokser op i fuldstændigt etsprogede grønlandske hjem. Derudover kan den stigende interesse for engelske medier frem for danske medier have en betydning for udviklingen af danskkundskaber⁴.

Det er dog ikke kun elevernes interesse i dansk, eller i hvor høj grad dansk tales i hjemmet, der er afgørende for deres danske kunnen, idet deres danskkundskaber også er påvirket af regionale forskelle. Det er forskelligt, hvor meget dansk, der høres og anvendes i lokalsamfundet, f.eks. i forhold til, om man vokser op i en by eller bygd. Grønland har en lille befolkning, som bor meget spredt og under forskellige forhold, og det påvirker danskundervisningen/danskkundskaberne. Det kan således være afgørende for danskkundskaberne, om man bor i hovedstaden Nuuk med 16.500 indbyggere, hvoraf de 25 procent er danskere eller, om man bor i en bygd med få hundrede indbyggere, hvor der måske ikke er nogen danskere i byen/skolen⁵. Forudsætningerne for grønlænderes danskkundskaber er således meget forskellige alt efter, hvor i Grønland de bor/kommer fra, samt hvilken familiemæssig baggrund de har.

Undervisningsmaterialet og -metoderne for danskundervisning, der primært understøtter læse- og skriveøvelser, frem for forståelse og aktiv anvendelse, har også en betydning for danskkundskaberne. Nogle grønlændere har en god, men "mekanisk" oplæsnings-evne, men dårligere forudsætninger for at forstå indholdet. Selv om hensigten med danskundervisningen er, at eleverne skal tilegne sig færdigheder i at forstå talt og skrevet dansk samt i at udtrykke sig på sproget i tale og skrift, er det altså stærkt varieret hvorvidt formålet opnås⁶.

4 Brita Toft Hyldegaard fra Inerisaavik (Institut for læring – Grønland)

5 Karen Tommerup Jensen - Pens. Kultur- og Undervisningskonsulent for fremmedsprogsundervisning i Grønland. "Dansk i Grønland – fra læseplan til virkelighed". Sprogforum

6 Brita Toft Hyldegaard, Inersaavik (Institut for læring) og Karen Tommerup Jensen, Pens. Kultur- og Undervisningskonsulent for fremmedsprogsundervisning i Grønland. "Dansk i Grønland – fra læseplan til virkelighed". Sprogforum.

Adgangen til tolk for grønlændere i Danmark

Ifølge forvaltningsloven har de offentlige myndigheder i Danmark pligt til at gøre sig selv forståelige og sikre, at deres budskab er forstået af modtageren. Derfor vil der i mange sager være mulighed for at få tildelt tolkebistand af de offentlige myndigheder, når den, der henvender sig til myndigheden, ikke behersker det danske sprog tilstrækkeligt. Det er som udgangspunkt sagsbehandlerens vurdering. Det gælder i de tilfælde, hvor forvaltningsmyndigheden træffer en afgørelse, men med henvisning til god forvaltningsskik har ombudsmanden dog medvirket til at udvide området, sådan at kommuner m.fl. i dag bør stille den nødvendige tolkebistand til rådighed. Det er bl.a. grundlaget for, at der i vejledningen til retssikkerhedsloven er sket flere præciseringer. Det er således en forudsætning for kommunernes varetagelse af fx integrationsopgaven, at der anvendes tolkning i en lang række sammenhænge. Der bør således også ydes vejledning og tolkebistand på områder, hvor myndigheden ikke træffer afgørelser, men udover dét, der kaldes faktisk forvaltningsvirksomhed.

Hvis borgeren ikke behersker det danske sprog eller har et kommunikationshandicap, er det som følge af vejledningspligten altså normalt sådan, at myndigheden bør skaffe den fornødne bistand, f.eks. i form af en tolk og ved oversættelse af afgørelser og skriftligt materiale i fornødent omfang⁷. Brugen af tolk - eller manglen på samme - kan dog desværre være påvirket af den misforståelse, at der ikke, hvad angår mennesker fra Grønland, er tale om en integrationsopgave, fordi det antages at alle grønlændere taler og forstår dansk. Desuden kan det have en betydning, at det er kommunerne, der som udgangspunkt skal afholde de endelige udgifter til tolkebistand⁸.

Med hensyn til retten til at få tolkebistand i forbindelse med lægebesøg, fremgår det af bekendtgørelse om tolkebistand efter sundhedsloven⁹, at patienter, der efter sundhedsloven har ret til behandling hos alment praktiserende læge og praktiserende speciallæge samt på sygehus, i forbindelse hermed har ret til tolkebistand, når lægen skønner, at en tolk er nødvendig for behandlingen.

7 vejledning om retssikkerhed og administration, pkt. 33.

8 Bekendtgørelse nr. 195 af 27. februar 2013 om statsrefusion og tilskud... mv. § 4, stk. 3.

9 nr. 1413 af 28.12.2011.

KAPITEL 2: HVORFOR REJSER GRØNLÆNDERE TIL DANMARK?

Grunde til at rejse til Danmark

Det er ikke et nyt fænomen, at grønlandere rejser til Danmark for kortere og længere perioder. De organisationer, der i deres arbejde har haft at gøre med grønlandere i lang tid, oplever imidlertid, at der de seneste år kommer flere og flere grønlandere til Danmark.

Fagfolk med viden om grønlandere inddeler ofte grønlandere, der ankommer til Danmark, i nedenstående grupper. De 12 medvirkende hører alle under én eller flere af grupperne:

- A. Personer, der forlader Grønland for at komme væk fra en konflikt eller en social truende situation som eksempelvis vold, seksuelle overgreb eller alkoholproblemer.
- B. Ægtefæller, hvor den ene part er dansk og den anden grønlandsk. Typisk grønlandske kvinder, der tager med deres danske mand til Danmark.
- C. Personer, der drømmer om en bedre tilværelse i Danmark.
- D. Personer, der er kommet til Danmark på ferie, til en social begivenhed eller i forbindelse med et hospitalsophold eller en begravelse. (hvor de ofte har fået betalt deres billet), og som vælger ikke at bruge deres returbillet.
- E. Unge, der tager til Danmark for at tage en uddannelse, eller forældre, der tager til Danmark for at forbedre deres børns uddannelsesmuligheder. Der er begrænsede uddannelsesmuligheder i Grønland, og mange af uddannelserne i Grønland kan ikke overføres til Danmark.

Der er altså både "push"- og "pull"-faktorer, der gør sig gældende for flytning fra Grønland til Danmark. For nogle er det en kombination af begge dele.

Af "push"-faktorer kan fx nævnes grønlandske kvinder, der flytter til Danmark for at komme væk fra en voldelig ægtemand, og hvor manden typisk har et alkoholproblem. Op mod 18 procent af de grønlandske kvinder i

Grønland med børn i alderen 0-14 år har været udsat for vold og/eller trusler om vold fra deres partner¹⁰. Et andet eksempel på en "push"-faktor for at grønlandere rejser til Danmark er den lange ventetid på boliger i store byer. Fx er der aktuelt en ventetid på 18 år på en almen bolig i Nuuk.

Med til "pull"-faktorerne hører, at mange grønlandere ser Danmark som "mulighedernes land". Danmark ses som stedet, hvor børn kan få en uddannelse, og hvor det sociale sikkerhedsnet fungerer. I Grønland er der ikke det samme sociale sikkerhedsnet, da der ikke er den samme tilbudsvifte. Dette er også med til at forværre situationen for de potentielt udsatte grønlandske tilflyttere til Danmark, da de ofte ikke har fået hjælp til at bearbejde eventuelle oplevelser, der kan have givet dem posttraumatisk stresssyndrom eller andre belastningsfaktorer¹¹.

Med til dette perspektiv hører, at de medvirkende er vokset op i en anden tid. Grønland har særligt de sidste par årtier været under stor udvikling og man bliver mere og mere opmærksom på at gøre noget ved problemer med fx omsorgssvigt af børn.

Spontane og uplanlagte tilflytninger

Det er gennemgående for mange af de medvirkende i denne publikation, at de er flyttet til Danmark forholdsvis spontant, ligesom nogle også tager spontant tilbage til Grønland. Med spontant menes uplanlagt eller mere eller mindre uforberedt. Flere af de medvirkende giver udtryk for, at de har haft løse overvejelser om at flytte til Danmark, men når de flytter, har de typisk ikke planlagt forsørgelse, bolig og job. Spontane flytninger finansieres ofte via restskat, feriepenge eller lignende.

Minik bevæger sig fx en del frem og tilbage mellem Grønland og Danmark. Da han på et tidspunkt tager til Grønland for at komme til en begravelse, har han til

10 Christensen, 2011: 27

11 Christensen, 2011: 41

hensigt at vende tilbage. Han bliver i stedet i Grønland i flere år og mister som følge heraf sin bolig og sit job i Danmark. Da han atter vender tilbage til Danmark er det uden penge på lommen, uden et job og uden en bolig. Under interviewet pointerer han ellers, at hans erfaring efter de mange ture mellem Grønland og Danmark er, at det er vigtigt at forberede sig og komme med nogle penge på lommen. Han siger:

"Der er mange, der tror, at man bare lige kan komme"

Når beslutningen om at komme til Danmark er uplanlagt eller uforberedt, er vilkårene for en god start forringet. Flere af de medvirkende kommer uden særlig mange penge på lommen og uden inventar til en bolig. De fleste starter typisk med at bo hos familie eller venner, og får ikke fundet bolig og job. Flere får først kontakt med de offentlige myndigheder og søgt hjælp efter lang tid i Danmark. Der er også eksempler på nogle, der har haft penge med fra Grønland, men som har brugt dem på at overleve og ikke på fx indskud til en lejlighed.

De spontane flytninger kan i sammenhæng med "push"-faktorer som konflikter, mistet job eller bolig i Grønland få nogle til at søge til Danmarks store byer, hvor det kan være nemmere at være anonym og gemme sig.

Viden om Danmark inden afrejse

Flere af de medvirkende havde ikke nogen større viden om Danmark inden tilflytningen. Nogle har været i Danmark på ferie og haft gode minder i den forbindelse. Én fortæller, at hendes viden om Danmark udelukkende byggede på fjernsynsudsendelser. De fleste er klar over, at deres frie adgang til Danmark skyldes rigsfællesskabet og ved, at de har samme rettigheder som andre danske statsborgere. I praksis får de dog ikke altid udnyttet de rettigheder. Den medvirkende Thomas har positive minder om Danmark fra en spejderlejr, da han var 12 år, og giver udtryk for at have en masse viden om Danmark. Men han får alligevel ikke rigtig udnyttet sin viden til at søge hjælp i tide. Efter mere end et halvt år som hjemløs i Danmark, flytter han på forsorghjem.

En del tror, at det er nemmere at få en bolig i Danmark, men ved ikke, at man skal have penge til et indskud og/eller være skrevet op på en venteliste ved et boligselskab.

Som nævnt tidligere er der også medvirkende, der tidligere har været i Danmark og derfor ved, at det kan være svært at få en positiv start, hvis ikke tilflytningen er forberedt, men som alligevel kommer uforberedt. Der vil altså være nogen, der kommer trods bedre vidende, hvor der kan være andre begrundelser og mønstre bag flytningen, end dé, der kan forklares af mere ydre faktorer. Dem vil vi forsøge at belyse i de følgende kapitler.

Portræt: Hedvig

Hedvig er 51 år. Hun er opvokset i både Grønland og Danmark.

Da Hedvig var seks år, kom hun på børnehjem i Grønland:

"Min mor ville ikke have mig. Jeg fik en stedfar, og så fik de børn, og så var jeg ikke velkommen."

Som 10-årig kom Hedvig på et tre måneders skoleophold i Jylland, hvor hun boede hos en dansk familie. Efter et par måneder, hvor hun var tilbage i Grønland, hørte den danske familie, at hun boede på et børnehjem og tog hende derfor i pleje i Danmark.

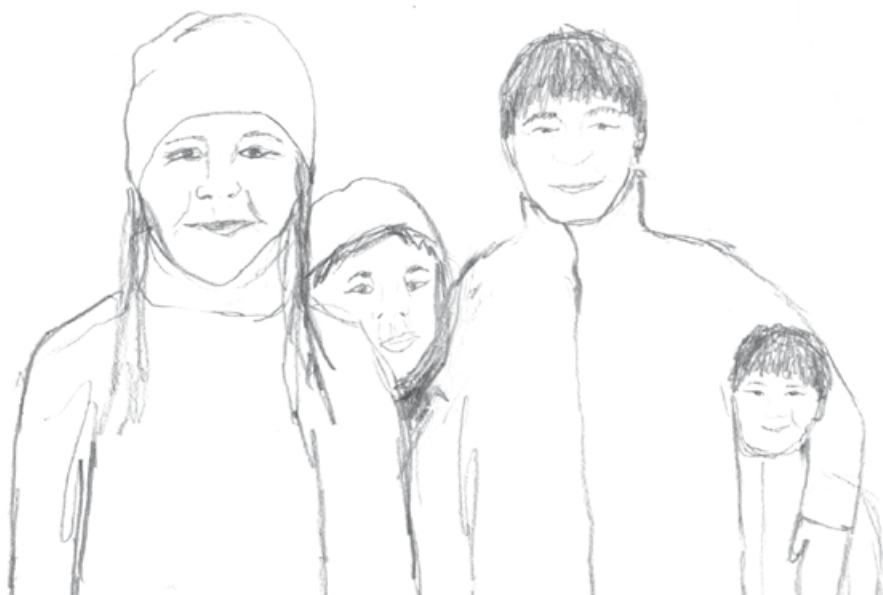
Da Hedvig var omkring 17-18 år, rejste hun til Grønland igen, fordi hendes far og bedsteforældre savnede hende.

I Grønland blev Hedvig gift og fik fire børn. Hun havde i mellemtiden taget en uddannelse i Danmark

og fik job i en kommune i Grønland. Hedvig blev skilt fra sin mand og mødte en ny mand, som hun nu har kendt i otte år.

Hedvigs nuværende mand er vokset op med forældre, der havde et alkoholmisbrug, og han har haft en kompliceret barndom. Han havde en håndværksmæssig uddannelse og havde job i Grønland. I perioder drak han en del alkohol, mistede sit job og blev voldelig. Det lykkedes ham dog flere gange at få sit job tilbage, når han holdt op med at drikke. Hedvigs mand har for cirka fem år siden prøvet at tage en uddannelse i Danmark, men måtte opgive på grund af sprogbarrieren. Han levede i stedet som hjemløs i Danmark i et par år.

For et par år siden mistede parret deres bolig i Grønland på grund af en misforståelse. Hedvig troede fejlagtigt, at banken havde betalt huslejen, og de blev sat ud af deres lejlighed. Da banken ville rette op på fejlen, var det for sent.

Da parret stod uden bolig, så Hedvig en mulighed for at komme væk fra sin voldelige mand, og hun troede, at det ville være nemmere at finde en bolig i Danmark. Hun rejste derfor til Danmark for to år siden. Billetten blev finansieret af hendes overskuds-skat og feriepenge. Hun tog sine sidste lønsedler fra Grønland med til Danmark, og det gik nemt med at få kontanthjælp og engangsydelse. Der gik dog ikke særlig lang tid, før Hedvigs mand også tog til Danmark. Det blev dog mere problematisk for Hedvigs mand at få kontanthjælp:

"Jeg fik kontanthjælp og engangsydelse til at overleve for. Det fik han ikke. Jeg fik bare alt serveret, hvor han fik afslag."

Hedvig tror, at det er fordi, hendes mand ikke er opvokset i Danmark.

Manden har svært ved at finde rundt i hjælpesystemet og har svært ved at udtrykke sig på dansk. Han kan blandt andet ikke forstå, at hans ydelse er mindre end Hedvigs. Han bliver ifølge Hedvig meget frustreret.

Hverken Hedvig eller hendes mand havde hjemmefra planlagt, hvor de skulle bo, når de kom til Danmark. Efter kort tid flyttede de ind hos et mandligt familiemedlem. Han drak imidlertid meget, og Hedvigs mand begyndte at drikke igen. I Grønland havde han for det meste job, og det er Hedvigs indtryk, at det frustrerer ham, at han ikke har et job i Danmark.

De kontaktede kommunens hjemløseenhed, men fik afslag på at få hjælp til bolig. De fik at vide, at de ikke var dårligt nok stillet, fordi Hedvig havde en uddannelse.

Efter cirka et halvt år lykkedes det parret at finde en lejlighed selv. Hedvigs mand begyndte at opholde sig meget på Christiania, hvor han fandt trykthed med andre fra Grønland. Det var fællesskaber, hvor der blev drukket og røget meget hash. Han holdt op med at bidrage til den fælles husleje.

"Han tror, at det er sådan, man lever. Han er vokset op med det. Alle hans venner er så fordrukne, hele banden. Han drak ikke lige så slemt i Grønland. Der havde han job. I nogle perioder drak han, når han var blevet fyret, men så holdt han op, når han blev genansat. Jeg ved ikke, hvad der er sket med min mand. Han er bare så langt ude. Jeg er simpelthen så træt af, at de drikker i hans omgangskreds. Jeg ved ikke, om han har fået kulturchok."

Hedvig har søgt mange jobs, siden hun kom til Danmark, men det er ikke lykket at få ét. I stedet har hun fået et løntilskudsjob. I foråret 2013 blev hun alvorligt syg, og udgifterne til den livsnødvendige medicin gjorde det svært for hende at betale lejligheden alene. Hedvig flyttede derfor ind hos en bekendt og bor nu i hans stue. På grund af sin sygdom og det belastende forhold til manden vil Hedvig gerne stoppe i sit løntilskudsjob.

"Det er svært at fortsætte, når man ikke har sit eget sted at bo. Jeg har sagt til mig selv, jeg stopper. Jeg magter det ikke. Jeg er fuldstændig træt. Jeg har ikke været mig selv siden den sygdom."

Hedvig drømmer om at finde sin egen bolig og få et rigtigt job. Hun er glad for at komme på et værested, hvor der kommer andre fra Grønland, og hvor der ikke drikkes og ryges hash.

"Hvis [værestedet] ikke havde været der, ved jeg ikke, hvad jeg skulle gøre."

Hedvig vil ikke tilbage til Grønland. Hun er også blevet rådet af lægerne til at blive i landet.

Portræt: Thomas

Thomas er 54 år. I sin barndom og ungdom boede han i Grønland, hvor han havde et hårdt fysisk arbejde i fiskeindustrien. Som følge af det hårde job gennem mere end 30 år fik Thomas fysiske smerter i især ryggen, og han stoppede med at arbejde og mistede dermed sin lønindtægt.

Da forholdet til kæresten efterfølgende gik i stykker, måtte Thomas flytte ud af deres fælles bolig. Som en konsekvens af den lange ventetid på bolig besluttede han at tage på ferie og besøge familie i Danmark. Han mente, at han havde god viden om danske forhold og de to landes rigsfællesskab.

"Jeg vidste, at Danmark var en del af Grønland, og jeg havde været her, da jeg var 12 år på spejderlejr. Det var dejligt, vi besøgte mange slotte i Danmark dengang."

Det er primært ud fra denne oplevelse, Thomas byggede sine erfaringer om Danmark.

Da Thomas tog på ferie til Danmark troede han, at det ikke var muligt for ham at komme tilbage til Grønland, fordi han manglede et pas. Han havde nogle penge med hjemmefra, men havde ellers ikke forberedt sig på at flytte til Danmark. Han vidste

fra Grønland, at man kan få hjælp fra kommunen i Danmark, og han regnede med, at det vil være nemmere og hurtigere at finde en ny bolig i Danmark end i Grønland. Men da han efter familieopholdet ikke havde noget sted at bo i Danmark, sov han skiftevis hos de nye grønlandske venner, han fik, og som hjalp hinanden. Det havde den sideeffekt, at han blev introduceret for et miljø, hvor der blev festet meget, og Thomas begyndte selv et alkoholmisbrug.

Efter seks måneder i Danmark mødte Thomas tilfældigt en opsøgende gadeplansmedarbejder på Christiania. Medarbejderen opdagede, at Thomas havde været i Danmark længe uden nogen former for kontakt til det danske system. Gadeplansmedarbejderen opfordrede Thomas til at tage kontakt til en sagsbehandler, som kunne hjælpe ham med at få kontanthjælp. Der går dog yderligere to måneder, inden han får kontanthjælp, og i hele perioden lever han af penge, som han har sparet sammen i Grønland. Sagsbehandleren hjalp også Thomas med først at få en plads på et herberg og sidenhen en udslusningsbolig. Han fik tilknyttet en støtte- og kontaktperson, som ofte ringer, og som kommer forbi cirka hver fjortende dag.

Thomas har fortsat problemer med ryggen. Hans læge har undersøgt den, og han er blevet røntgenfotograferet, men der er ikke noget synligt i vejen. Derfor bliver der ikke gjort mere ved det, udover at Thomas dagligt tager smertestillende medicin.

Thomas giver i dag udtryk for at være tilfreds med sin kontanthjælp og med, at de danske priser oftere er meget lavere end de grønlandske. Han er i aktivering på et produktionsværksted fra mandag til fredag hver uge. Han nyder at være sammen med de andre i værkstedet, blandt andet fordi han klarer sig godt:

"Jeg har altid været den hurtigste derude."

Thomas bruger også de grønlandske væresteder. Han har mange venner, både grønlandske og danske, og de kommer ofte på besøg.

Thomas har ingen planer om at forlade Danmark:

"Jeg gider ikke rejse tilbage til Grønland, Danmark er mit hjem nu."

Han er glad for herbergets udslusningslejlighed, der har en lille altan, hvor han kan sidde og få lidt sol. Thomas drømmer om at få sin egen lejlighed, men ikke om at få et arbejde. I hvert fald ikke ét, der er fysisk hårdt, da hans helbred ikke længere kan klare det. I så fald skulle det være et arbejde, hvor han kan få lov til at bruge sine hænder.

Portræt: Lukas

Lukas er 47 år og kom til Danmark for tre år siden.

Lukas kom som ung til Danmark for at tage uddannelse. Det fik han dog ikke helt afsluttet, da hans hustru, som er i Grønland, var blevet gravid inden han rejste. Han tog derfor tilbage til Grønland for at hjælpe med alt det praktiske op til fødslen.

"Så tog jeg bare hjem. Det er skide ærgerligt. Jeg manglede bare et halvt år. Så var jeg blevet færdig."

Lukas fik herefter forskellige ufaglærte jobs i Grønland.

Hans hustru mistede et godt job på grund af uoverensstemmelser og fik i stedet et job som bartender. Parret begyndte at drikke meget og kom for langt bagud med huslejen til, at diverse smålån kunne dække underskuddet. De mistede derfor deres bolig og flyttede rundt og boede hos venner.

Det var ikke nogen holdbar situation:

"Og så tænkte vi, at vi har familie i Danmark, og min kones mor bor i Danmark. Så jeg tog herved først, og senere kom min kone. Tænkte vi skulle prøve noget nyt"

Når Lukas ikke boede hos familien i Danmark, sov han på Stjerneskipet på Christiania. Senere fik han gennem en ven kendskab til et herberg, han kunne bo på. Det var med kost og logi.

I første omgang havde Lukas penge med hjemmefra, men han fik at vide af venner, at:

"Hvis bare du har en adresse, kan du få noget. Bare du har en 'Poste Restante'. Og så lykkedes det efter tre måneder at få kontanthjælp."

Da Lukas' hustru ankom til København, tog de kontakt til kommunens hjemløseenhed, som dog ikke kunne hjælpe. Derefter fandt de selv en fremlejet lejlighed, men der var meget bøvl med udlejeren, så de måtte flytte ud igen.

De søgte ind på et herberg, hvor Lukas' hustru i første omgang fik en plads, mens Lukas fik afslag. Det skyldes, at han benægter at have problemer med hash og alkohol – noget, der paradoksalt nok er et krav for at kunne bo der. Han gjorde sin tilstand bedre, end den reelt var.

"Jeg gav udtryk for at kunne selv. At jeg kun drak en gang imellem og kun røg hash en gang imellem. Jeg vidste ikke, det nærmest var et behandlingssted. Så ringede han lidt efter, og sagde at jeg var alt for god."

På jobcenteret fik Lukas at vide, at han skulle søge jobs. Han fortalte, at han gerne ville køre taxa, og derfor kom han på transportskole.

"De sagde, at jeg havde de bedste chancer, hvis jeg lærte at køre lastbil. Det gjorde jeg så. Jeg fik stort kørekort med hænger på. Jeg kunne ikke få job. De ville alle sammen have en med erfaring. Jeg begyndte at drikke igen, og det gjorde min kone også, og så fik vi flere venner."

"Ja, så drak vi nærmest hver dag. Indtil jeg blev ringet op af en gammel ven, der er halvt grønlander. Han er straight, han drikker ikke. Han havde et job til mig. Så spurgte han, om jeg havde lyst til at arbejde. Jeg gik med en øl i hånden. Men jeg sagde ja. Dagen efter ringede jeg til ham og spurgte, hvor det var. Han kunne jo godt høre, at jeg var fuld dagen før. Men mandag var jeg ædru og startede på jobbet. Blev lært op. Det gik skide fint. Så blev jeg ansat."

Men så fik Lukas en arbejdsskade i form af et knoglebrud.

"Et par dage efter begyndte drikkeriet igen. Det hang på og hang på."

"Jeg vidste ikke, at jeg kunne søge igen på kommunen. Jeg havde ingen money. Jeg drak gratis hos min kone og venner. Arbejdsgiveren havde så travlt, at han ikke lavede en skadesanmeldelse."

Da Lukas igen forklarede på herberget, hvor dårlig han var, fik han lov at flytte ind.

Lukas kunne i dag måske godt tænke sig at komme tilbage til Grønland, men til en anden by end den, han kommer fra. Han fortæller, at han som regel nemt kan få job. Men det ender ofte med, at han keder sig og kommer til at drikke.

"Jeg kan sagtens få arbejde i Nuuk, men ikke noget sted at bo. Kommunen hjælper ikke nær så meget som dem, der har penge. Hvis du har penge, kan du få job og egen lejlighed med det samme. Jeg har ikke nogen uddannelse, jeg er bare... Mine venner spiller billard og drikker."

Lukas ønsker sig en lejlighed i provinsen i Danmark, for han vil ikke være en del af det drikkende fællesskab. Han vil også meget gerne have et job.

"Men først skal jeg genoptrænes. Forsikrings-selskabet skal betale min genoptræning. Men jeg har ikke penge at lægge ud med og så senere få det refunderet hos forsikrings-selskabet.. Så jeg har spurgt forsikrings-selskabet, om jeg må sende regningen videre til dem, men jeg har ikke fået svar endnu."

"Kommunen nedvurderer en. De henviser bare til en masse tilbud: Her kan du spise. Her kan du sove. Men ikke med, hvad jeg gerne vil. Andre fra andre lande får en tilbudspakke: Her kan du bo, her har du kontanthjælp. Grønland og Danmark er det samme. Det skulle være bedre. Men det er det overhovedet ikke. Hjælpen er gør-det-selv-agtig. Men mange grønlandere er ikke gode til at udtrykke sig."

"Mange har det sådan, at hvis de får et arbejde, jamen så arbejder de bare. Så drikker de ikke."

KAPITEL 3:

MØDET MED DANMARK

– HVAD BETYDER NOGET FOR INTEGRATIONEN?

Første kontakt til kommunen eller anden social hjælp

Det er forskelligt for de medvirkende, hvor lang tid der er gået efter deres ankomst til Danmark, før de har taget kontakt til danske myndigheder for at få en eller anden form for hjælp. Det kan for eksempel være socialforvaltninger, ydelseskontorer eller jobcentre. For Thomas gik der for eksempel et halvt år, selvom han havde brug for hjælp til at finde bolig og job. På de seks måneder blev han misbruger og hjemløs.

Lukas på 47 år er et eksempel på en, som først efter, at vennerne gør ham opmærksom på muligheden for at søge kontanthjælp med en 'Poste Restante'-adresse (hvor man kan hente sin post på et posthus, hvis man ikke har en adresse), får søgt. På det tidspunkt har han været i Danmark i 3 måneder. Han hutler sig til at sove hos familie og venner, og når det ikke er muligt, sover han i Stjerneskipet på Christiania, hvor der er mere eller mindre åbent ud til det fri, og hvor det, ifølge Lukas, var hundekoldt.

De medvirkende, hvor der gik et stykke tid før de henvendte sig til det offentlige, var dem, der til at begynde med indlogerede sig hos familie og netværk, og hvor de enten havde penge med hjemmefra, eller hvor de havde mulighed for at låne penge og ellers få til dagen og vejen fra andre grønlandere. Nogle få medvirkende valgte at vente med at efterspørge hjælp fra det offentlige til trods for, at de på grund af tidligere ophold i Danmark godt vidste, hvor de skulle henvende sig. Det gjaldt også for medvirkende, der hverken havde bolig eller penge, og som derfor godt kunne have brugt hjælp.

De medvirkende, der har taget tidligst kontakt til de sociale myndigheder, er dem med netværk i Danmark, som kunne få relevant hjælp og støtte fra netværket. Det er dem, som havde været i Danmark før, eller dem som havde uddannelse og job i den offentlige sektor i Grønland, der medførte, at de havde en forudsætning for at have en viden og erfaring med sådanne systemer

på forhånd, eller som i højere grad havde ressourcerne til at gebærde sig i det.

For Hedvig på 51 år var der ikke problemer med at få hjælp i systemet. Hun tror selv, at det er fordi hun delvist er opvokset i Danmark, har en dansk uddannelse og har haft et job i en kommune i Grønland og derfor havde forberedt sin ansøgning om økonomisk hjælp ved at have sine sidste lønsedler fra Grønland med.

Adam syntes ikke i første omgang, at det var svært at komme i gang med livet i Danmark, da deres plejedatter hjalp dem meget med papirarbejdet og alt det praktiske med at få søgt bolig mv. Set i bakspejlet har Adam dog alligevel ikke fået alt den hjælp, han kunne have haft brug for:

"Vi var ikke klar over, hvilke rettigheder vi havde. Derfor søgte vi ikke om noget af det andet, vi kunne have haft brug for hjælp til" (oversat fra grønlandsk).

For de grønlandske kvinder, der rejser til Danmark med deres danske mand, men efterfølgende bliver skilt, opstår der ofte også et særligt behov. En af de kvinder er Aviaja. Efter hendes skilsmisse søger hun det grønlandske fællesskab på Christiania, begynder at drikke og bliver hjemløs. Der går tre måneder som hjemløs, før hun får kontakt med kommunen. Det sker, da nogle af hendes grønlandske bekendte henviser hende til et grønlandsk værested, der videreformidler en kontakt. Derefter flytter hun på herberg. Hendes møde med socialforvaltningen har ikke været uden problemer, og især de skiftende socialrådgivere og den sproglige barriere har skabt misforståelser. Anna-Maria på 51 år fortæller, at da hun var gift med en dansk mand skulle hun ikke tænke på at betale regninger og administrere en økonomi. Det var derfor en stor omvæltning for hende at skulle administrere sin kontanthjælp, da de flyttede til Danmark og kort efter blev skilt og hun var alene.

Grønlandere er som nævnt danske statsborgere og kan frit rejse til Danmark, uden de automatisk bliver

registreret. Dog er de forpligtet til at melde flytning til folkeregisteret. Når der ikke er nogen fast procedure for kontakt til det offentlige hjælpesystem, betyder der, at de er nødt til selv at henvende sig for at få hjælp. Lukas fortæller:

"Kommunen nedvurderer en. De henviser bare til en masse tilbud: Her kan du spise. Her kan du sove. Men ikke med hvad jeg gerne vil. Andre fra andre lande får en tilbudspakke: Her kan du bo, her har du kontanthjælp. Grønland og Danmark er det samme. Det skulle være bedre. Men det er det overhovedet ikke. Hjælpen er gørdet-selv-agtig. Men mange grønlandere er ikke gode til at udtrykke sig."

Lukas henviser til, at nyankomne udlændinge, der er fyldt 18 år, med få undtagelser er omfattet af integrationsloven de første tre år, de har opholdstilladelse i Danmark. De får tilbudt et integrationsprogram og bliver kontaktet af jobcenteret. Integrationsprogrammet har en varighed på op til tre år og omfatter danskundervisning, kursus i danske samfundsforhold og dansk kultur og historie samt tilbud om vejledning og opkvalificering til arbejdsmarkedet, virksomhedspraktik eller job med løntilskud. Når der gives opholdstilladelse, beslutter Udlændingestyrelsen også, hvilken kommune vedkommende skal bo i de næste tre år, og kommunen har

pligt til at finde en permanent bolig.¹² Specialanalysen Grønlænderes sociale vilkår på Fyn viser, at personer med grønlandsk baggrund født i Danmark klarer sig bedre end grønlændere født i Grønland, som rejser til Danmark. Men på trods af, at de klarer sig bedre, er de alligevel dårligere integreret på arbejdsmarkedet end andengenerationsindvandrere fra ikke-vestlige lande. Noget tyder altså på, at mange grønlændere har brug for mindst lige så meget hjælp til at integrere sig som andre tilflyttere, også i anden generation.

En problemstilling der gør det svært i starten af deres ophold i Danmark er endvidere, at mange grønlændere tager ophold hos venner og bekendte, hvor de ikke kan have deres folkeregisteradresse. Enten fordi dem de vil bo hos, dermed mister deres boligsikring eller fordi der bor for mange i forhold til boligarealet på en adresse. Hvis de stadig har registreret deres adresse i Grønland og ikke har mulighed for at få en ny i Danmark, kan det besværliggøre adgangen til hjælp som fx kontanthjælp, danskundervisning og jobsøgning. Det kan betyde en øget risiko for at blive udsat.

Det udviklede danske system

I Danmark er der de seneste 10-20 år kommet skærpede krav om at stå til rådighed for arbejdsmarkedet for at modtage kontanthjælp. Det har udviklet sig til et forholdsvis omfattende regelkompleks med krav om mødetider og -frekvens. Disse krav skal man leve op til, dels hvis man vil modtage økonomiske ydelser, men også hvis man for eksempel vil modtage behandling for misbrug. Selv for danskere, der er født og opvokset med dette system, kan det virke komplekst og mange danskere mister orienteringen i, hvad der kan synes at være en jungle af systemer, der ikke nødvendigvis taler sammen. Det danske velfærdssystemets kompleksitet og en sproglig barriere kan være en væsentlig hindring for, at nogle grønlændere får den hjælp, som de faktisk er berettiget til.

Nogle medvirkende har givet udtryk for, at de fik en fin hjælp, da de efterspurgte den. Andre siger, at det var et udviklet system, som det tog dem tid at gennemskue.

¹² Ifølge integrationslovens § 10 er det den kommune, som Udlændingestyrelsen henviser til, der har pligt til at finde en permanent bolig. Indtil der er fundet en permanent bolig, skal kommunen sørge for en midlertidig bolig. Kommunen skal betale for flytningen fra asylcentret til den nye bolig. Kommunen har pligt til at låne penge til indskud og depositum til en bolig, hvis vedkommende ikke selv er i stand til at betale beløbet.

Nogle følte sig meget dårligt behandlet og tror, det var fordi, de var fra Grønland og dermed stigmatiseret på forhånd.

Anna-Maria nærer en mistillid til kommunen, da hun ikke altid har følt sig retfærdigt behandlet. Hun har en oplevelse af, at hun kun fik hjælp, når hun blev gal og insisterede på det.

For Aviaja var mødet med socialforvaltningen også problematisk. Især de skiftende socialrådgivere og den sproglige barriere har skabt misforståelser.

Mellem Hedvig og hendes mand har der for eksempel været stor forskel på, hvor let det var at få hjælp fra det offentlige – Hedvig er delvist opvokset i Danmark, men det er hendes mand ikke:

”Jeg fik kontanthjælp og engangsydelse til at overleve for. Det fik han ikke. Jeg fik bare alt serveret, hvor han fik afslag.”

Hedvig fortæller også, at hendes mand har svært ved at finde rundt i systemet, fordi han ikke taler særligt meget dansk.

Lukas fortæller, at han får afslag på at flytte ind på et forsorgshjem (§ 110 botilbud), fordi han ikke rigtig får insisteret på, at det er nødvendigt for ham:

”Jeg gav udtryk for at kunne selv. At jeg kun drak en gang imellem og kun røg hash en gang imellem. Jeg vidste ikke det nærmest var et behandlingssted. Så ringede han lidt efter og sagde, at jeg var alt for god.”

Da Lukas senere er mere ærlig omkring sin situation og er blevet mere desperat og opsat på at få hjælp, får han en plads på botilbuddet.

Flere af de medvirkende har dog også oplevet at få en god hjælp, når de bad om det. Det gælder fx Patrizia og Aqqaluk, Johan og Adam.

Udfordringer med kommunikationen

Som beskrevet i afsnittet 'Grønlands historie har indflydelse på udsatte grønlændere' har Danmark og dansk haft forskellige prioriteter i Grønland gennem særligt de sidste 60 år. Grønlænderes danskundskaber afspejler ofte denne samfundsmæssige udvikling, således at der afhængig af grønlænderes alder, familieforhold, regionale tilhørsforhold mv. kan være stor forskel på, hvor

meget dansk de kan anvende og forstå. Grønlændere op til omkring 45-års alderen har overordnet set svært ved dansk, med mindre de er opvokset delvist i Danmark eller hos danske plejeførelde.

Mange af de medvirkende oplever, at det har været svært at komme til Danmark, og måske også lidt sværere end de havde forestillet sig. En del fremhæver problemer med sproget, både i forhold til at forstå og udtrykke sig på dansk.

Aviaja siger:

"Det er ikke kun mig, der havde brug for [sprog] hjælp. Der er mange, der ikke er 100 procent på dansk. Derfor kan vi og socialrådgiverne nemt misforstå hinanden."

Der er samtidig ofte forskelle i danskeres og grønlanders nonverbale sprog, og det kan lede til misforståelser, da kropssproget har stor betydning for, hvordan grønlandere udtrykker sig. Grønlandere hilser og siger ja ved at løfte øjenbrynene, mens en rynke på næsen betyder 'hvem eller nej' og trækken på skuldrene betyder 'jeg ved det ikke', eller 'du bestemmer'. Denne form for kommunikation og fremtoning kan i kontakten med offentlige myndigheder medføre oversete signaler og misforståelser. Grønlandere er ofte mere tilbageholdende, og dét, der af en dansker kan opfattes som en grønlanders accept og forståelse af det sagte, er måske blot en grønlandsk høflighed over for en overvældende dansk talestrøm, som de måske endda ikke rigtig forstår. Da grønlandere ofte ikke har en konfronterende eller krævende mentalitet, får de ikke sagt stop eller fra, hvis de ikke forstår eller er uenige.

Grønlandere kan altså have en adfærd, der er stik imod, hvad den danske myndighedsperson opfatter og er vant til.¹³ Det kan nemt lede til misforståelser om grønlanders ønsker og motivation og gøre det sværere at få tilbudt hjælp, eller at få den rette hjælp.

Fx fortalte Aqqaluk:

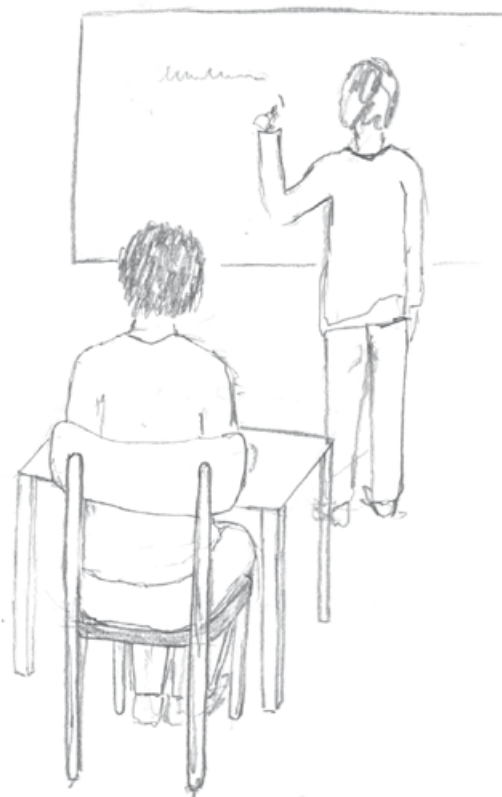
"Det er hårdt at gå i misbrugsbehandling, når det danske sprog er svært at mestre".

Hvis man som Johan tilmed er ordblind eller har haft kort skolegang, kan det være endnu sværere at lære dansk og få en plads på et dansk arbejdsmarked, hvor

boglige færdigheder tillægges stor værdi. For Johan betød ordblindheden helt konkret, i sammenhæng med hans alkoholisme, at det trods tre forsøg ikke lykkedes ham at gøre sin uddannelse i Grønland færdig. Først efter sin 50-års fødselsdag har han fundet ud af, at de mislykkede uddannelsesforsøg bl.a. skyldes ordblindhed. Det var en kæmpe aha-oplevelse for ham at finde ud af, at han var ordblind. Der faldt mange brikker på plads for ham omkring nogle af de nederlag, han havde oplevet gennem sin tilværelse.

Hvidbogen om udsatte grønlandere fra 2003 påpegede også problemet med den sproglige barriere og opfordrede til sprogundervisning på brugerens niveau og i den rette kontekst samt til at synliggøre og øge mulighederne for tolkebistand. I 'Evaluering af opfølgningen på Hvidbogen om socialt udsatte grønlandere i Danmark' fra 2008 påpeges:

"Der er ikke i projektet fundet en passende form for danskundervisning i København. Da det vurderes af projektmedarbejderne, at sproglige barrierer udgør en væsentlig hindring for vellykkede indsatser, bør der arbejdes videre med at afsøge alternative muligheder for at give sprogundervisning i en struktur og under en form, som er velegnet for målgruppen."

13 www.udsattegroenlaendere.dk

I henhold til loven på området er det muligt for grønlændere at få danskundervisning i Danmark, men kommunerne er ikke forpligtede til at tilbyde det. Danskundervisningen sker efter henvisning fra borge-rens bopælskommune og udbydes af både kommunale og private sprogcentre. Undervisningen består af moduler. Kommunen henviser til et modul af gangen. Ved et bestået modul henvises til næste modulniveau. Udgifter i forbindelse med danskmodulerne afholdes af bopælskommunen¹⁴. Grønlændere bliver undervist med udlændinge fra forskellige lande og kulturer, men desværre har en del grønlændere dårlige erfaringer med sprogforløbene på sprogcentre, bl.a. fordi de føler sig fortrængt af andre etniske grupper, der er i overtal. Nogle dropper derfor undervisningen efter typisk 5-8 gange. En del grønlændere får desuden ikke det tilsigtede ud af de eksisterende tilbud om danskundervisning, blandt andet på grund af de helt særlige sproglige forudsætninger, de har, i forhold til mange andre grupper af udlændinge¹⁵.

Andengenerations udsat

I de tilfælde, hvor grønlandske forældre ikke bliver rigtigt integreret i det danske samfund, risikerer deres børn at blive andengenerations udsat. Nogle grønlændere kommer til Danmark med deres forældre eller bliver født i Danmark af grønlandske forældre. I SFI's undersøgelse 'Væk fra Grønland'¹⁶ er 20 familier, der er flyttet fra Grønland til Danmark, blevet interviewet. Indtrykket herfra er, at der næppe er nogen af familierne, der

er blevet vellykket integreret i det danske fællesskab. Tværtimod lever familierne deres eget liv parallelt med danske familiers liv. Undersøgelsen begrundede hovedsageligt den ringe kontakt mellem danskere og grønlændere i Danmark med grønlænderes lave tilknytning til arbejdsmarkedet. Mange af de 20 familier havde levet af kontanthjælp i alle årene, og nogle af familierne havde et stort forbrug af hash eller alkohol.

Foreningen Grønlandske Børn arbejder med denne gruppe og beskriver, at gruppen på grund af kulturelle forskelle, svigt i hjemmet og sprogsværligheder bærer rundt på store problemer som lavt selvværd, ensomhed og social isolation. Problemer som i mange tilfælde overses i skolen og i samfundet.

Et eksempel på dette er Patrizia. Hun kommer til Danmark som ni-årig med sine grønlandske forældre og søskende. Efter få år går familien i opløsning, da forældrene udvikler et omfattende misbrug i det grønlandske miljø. I de første teenageår passer Patrizia sig selv og kommer med i en pigebande:

"Jeg råbte ikke hjælp, men som jeg slog alt og alle. Jeg sparkede en i ryggen, så han brækkede ryggen og kom på sygehuset. Det var der ikke nogen, der sagde noget til".

De offentlige myndigheder griber først ind, da hun er 16 år og bliver anbragt uden for hjemmet.

14 Lovbekendtgørelse nr. 1010 af 16. august 2010 om danskundervisning for voksne udlændinge med flere, §§ 7, 12 og 15.

15 "Danskundervisning for grønlændere" af Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service, 2007.

16 Christensen: 2011

Hjælp i fællesskabet

Langt de fleste medvirkende har til at begynde med boet hos familie og venner i Danmark. Derudover er der også en klar tendens til, at de umiddelbart efter deres ankomst søger social kontakt og fællesskab med andre grønlandere, der bor i Danmark. Den første indskydelse for flere af de medvirkende, der egentlig har haft brug for hjælp til økonomisk støtte, til bolig, til jobsøgning mv. har været at søge hjælp hos familie og grønlandske fællesskaber, fremfor hos de offentlige sociale hjælpeinstitutioner.

Ensomhed kombineret med en tradition for i Grønland at huse hinanden og åbne døren for familie og venner, der mere eller mindre spontant kommer forbi, forstærker tendensen til at søge fællesskabet med landsmænd fremfor andre. Det er umiddelbart et sundt og fornuftigt valg at søge hjælp hos familie og venner i et nyt land. Problemet er, at disse fællesskaber for de udsatte grupper vedkommende ofte også indbefatter et alkohol- og hashmisbrug, som mange medvirkende tilslutter sig for at blive en del af gruppen og dermed bryde ensomheden.

For Aqqaluk, der ikke havde et misbrug inden ankomsten til Danmark, betyder ensomheden og udfordringerne med det danske sprog, at han får nogle venner, som drikker og ryger meget hash. Han udvikler selv et misbrug:

”Jeg vidste ikke, hvad jeg havde af muligheder. Det er helt nyt for mig. Jeg tror også, jeg fik lidt af et kulturchok. Det var meget nemt og billigt.” (Aqqaluk henviser til priserne på øl, spiritus og hash)

Samtidig kan tendensen til at søge de grønlandske fællesskaber blive forstærket af, at danskere opleves som utilgængelige, fordi der i Danmark er tradition for mere aktivt at invitere sine egne gæster eller mødes om en eller anden aktivitet. Denne barriere kan forstærkes, hvis der er problemer med det danske sprog.

Noget, der også forstærker tendensen til at søge de grønlandske fællesskaber, er manglende adgang til positivt netværk i Danmark, hvor der ikke drikkes eller ryges hash – det kunne fx være et arbejde. Men da mange af de medvirkende er ledige, præsenteres de ikke for alternative ikke-misbrugende fællesskaber, der kan bryde ensomheden.

Hedvig fortæller om sin mand:

”Han tror, at det er sådan, man lever. Han er vokset op med det. Alle hans venner er så fordrukne, hele banden. Han drak ikke lige så slemt i Grønland. Der havde han job. I nogle perioder drak han, når han var blevet fyret, men så holdt han op, når han blev genansat. Jeg ved ikke, hvad der er sket med min mand. Han er bare så langt ude. Jeg er simpelthen så træt af, at de drikker i hans omgangskreds. Jeg ved ikke, om han har fået kulturchok.”

Det bemærkelsesværdige ved fortællingerne er, at flere af de medvirkende ikke før deres ankomst til Danmark havde et alkohol- eller hashmisbrug, eller de havde kun et periodisk eller begrænset misbrug, der muliggjorde at passe et job.

Fællesskaberne blandt udsatte grønlandere i Danmark medvirker til, at der udvikles parallelle samfund, som virker hæmmende for integrationen i det danske samfund. Da hovedparten af de medvirkende samtidig giver udtryk for ikke at ville tilbage til Grønland, styrkes udviklingen af parallelle samfund, og de negative effekter med alkohol- og hashmisbrug samt evt. hjemløshed spredes ofte som ringe i vandet, når nyttilkomne potentielt udsatte grønlandere kommer til Danmark og tilslutter sig.

Hedvig og hendes mand begynder fx med at bo hos et familiemedlem, der tilsyneladende har et stort alkoholmisbrug. Ifølge Hedvig betyder det, at hendes mand får forstærket sin tendens til alkoholmisbrug.

For at distancere sig fra disse grønlandske fællesskaber og for nogle for at holde sig selv på måtten fra at drikke, undgår nogle udsatte grønlandere bevidst drikkende fællesskaber ved at benytte væresteder, hvor rusmidler ikke er tilladt.

Det gælder for eksempel Aqqaluk:

”I dag jeg passer på mig selv. Jeg blander mig ikke med dem, der har problemer. Jeg skal ikke være med-afhængig.”

Portræt: Aqqaluk

Aqqaluk er 38 år. Han er født i en søskendeflok med i alt otte børn. Da Aqqaluk var cirka seks år, døde hans far, og moren begyndte at drikke meget og havde svært ved at passe på Aqqaluk og hans søskende. På grund af morens misbrug flyttede Aqqaluk hjem til en bedsteforælder.

7. klasse blev i første omgang det sidste uddannelsesstrin for Aqqaluk, og han begyndte i stedet at tage forefaldende arbejde på hoteller og restauranter. Han klarede sig selv fra en meget ung alder.

"Min mor var alkoholiker, jeg blev nødt til at hjælpe mig selv."

Aqqaluk husker sig selv som en dreng, der var meget vred ind i sjælen.

Aqqaluk passede sit arbejde i Grønland og havde ofte flere jobs samtidig. Han blev gift og fik børn. Undervejs tog han en uddannelse og brugte den i sit efterfølgende job.

Da Aqqaluk blev skilt fra sin hustru, ønskede han at komme væk og flytte til en større by. Et familiemedlem i Danmark tilbød Aqqaluk husly, hvis han ønskede at flytte til Danmark. Aqqaluk greb muligheden og flyttede til en større, dansk provinsby i Danmark for cirka syv år siden.

I Danmark fik Aqqaluk lidt af et kulturchok – alt er nyt og billigt. Han begyndte at modtage kontanthjælp efter kort tid i Danmark. Det danske sprog var svært for ham, både at tale og forstå. Han følte sig ensom og fik nogle venner, som drak og røg meget hash. Han begyndte selv at få et misbrug.

”Jeg vidste ikke, hvad jeg havde af muligheder. Det er helt nyt for mig. Jeg tror også, jeg fik lidt af et kulturchok. Det var meget nemt og meget billigt.”

Aqqaluk gik imidlertid til kommunen og bad om hjælp. Han begyndte til danskundervisning og kom i misbrugsbehandling, som han stadig følger ambulantly et par dage om ugen. Det er hårdt at gå i misbrugsbehandling, når det danske sprog er svært at mestre. Han har nu været ude af sit misbrug i cirka 150 dage, og han er begyndt i aktivering, hvor han er begyndt at bygge et nyt netværk op.

”I dag passer jeg på mig selv. Jeg blander mig ikke med dem, der har problemer. Jeg skal ikke være medafhængig.”

Aqqaluk vil gerne blive i Danmark, som han føler sig hjemme i. Han benytter grønlandske væresteder, der tilbyder socialt samvær, fællesspisning og udflugter, men vil gerne have et job og blande sig med danskere, så han kan blive bedre til at tale og forstå dansk.

”Hvis jeg skal tilbage til Grønland, der er ikke nogen bolig. Jeg har ikke noget job, så jeg har ikke nogen penge. Det vil kræve meget, hvis jeg skal tilbage til Grønland.”

Aqqaluk har brudt al kontakt med det meste af sin familie, fordi han føler, at de har svigtet. Det eneste familie i Grønland, han har kontakt med, er sine søskende og deres børn. Alle Aqqaluks søskende bor og arbejder i Grønland.

Portræt: Patrizia

Patrizia er 23 år og er opvokset med sin grønlandske familie i henholdsvis Grønland og Danmark.

Da Patrizia var ni år gammel, kom hun til Danmark med sine forældre og tre af sine små søskende, fordi det meste af Patrizias mors familie ikke længere boede i Grønland, og mange af dem efterhånden var endt i Danmark.

Da Patrizia kom til Danmark, talte og forstod hun stort set ikke noget dansk. Det fik hun dog meget hurtigt lært, da hun syntes, at det var nyt og interessant.

”Som børn var det bare spændende at se de ting og røre ved de ting, som vi ellers kun havde set på film [i Grønland, red.]. Røre ved et træ, en myre, en busk. Det var vildt dengang.”

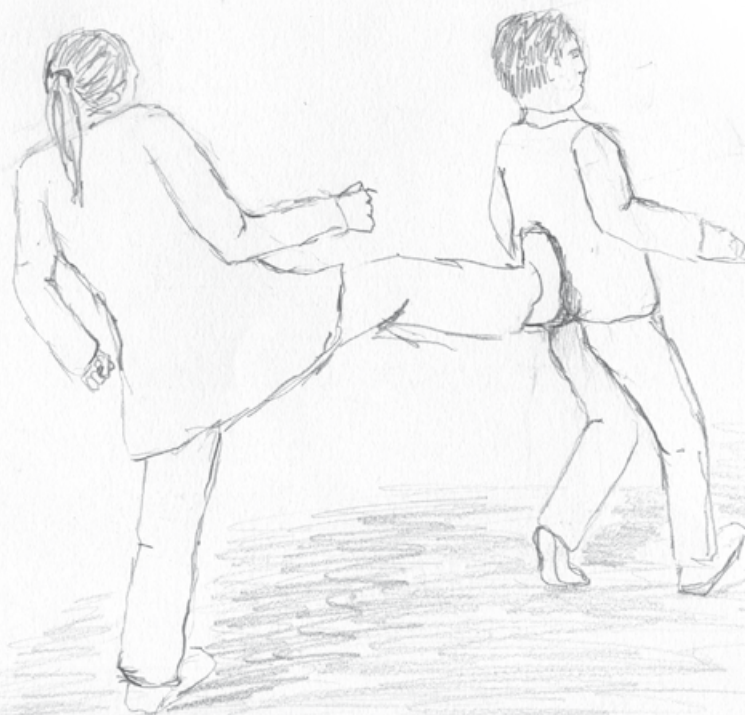
Et par år efter familiens ankomst til Danmark, blev forældrene skilt, og både moren og faren begyndte et omfattende misbrug.

”Det grønlandske miljø, det kom de hurtigt ud i. Jeg tror, de fik et kulturchock”.

Fra Patrizia var cirka 12 til 16 år boede hun hos sin mor, men pjækkede meget fra skole og blev medlem af en pigebande, der var voldelig.

”Jeg blev ballademager og slog alt og alle. Det hele faldt lige pludselig sammen. Jeg blev den, der hev piercinger ud, selv om de ikke havde gjort noget. Jeg var ikke bange for at blive slået, få en hudafskrabning. Jeg var ligeglad. Ligeglad med om de spyttede på mig. Men min lillesøster skulle de ikke røre. Det var, da jeg boede hjemme hos min mor, hvor hun var misbruger. Jeg råbte ikke hjælp, men som jeg slog alt og alle. Jeg sparkede en i ryggen, så han brækkede ryggen og kom på sygehuset. Det var der ikke nogen, der sagde noget til”.

Da Patrizia var omkring 16 år gammel, blev hun anbragt og var i de følgende år i flere forskellige plejefamilier og på opholdssteder. Det var en svær tid for hende, og i perioder skar hun i sig selv.

"Da jeg blev fjernet fra min mor, mine søskende, kunne jeg ikke bide smerten i mig. Men de små sår, jeg lavede her, holdt hurtigt op med at gøre ondt".

En plejefamilie hjalp Patrizia med at blive mere bevidst om sine negative tanker og skeptiske tilgang til livet. Plejefamilien hjalp Patrizia til at se sig selv i et andet lys, tænke over sin egen væremåde og til at blive mere åben og tolerant over for omverdenen. Patrizia beskriver sine plejeforældre som et par, der magtede al den ballade, hun lavede. Plejeforældrene så bag facaden, hvor ulykkelig hun var. Derfor kunne hun begynde at være sig selv.

Da Patrizia flyttede for sig selv, kom hun i kontakt med misbrugsmiljøet i byen og begyndte selv at få et omfattende misbrug af stoffer og alkohol. I de følgende år tog Patrizia selv en kold tyrker flere gange, hvor hun stoppede misbruget, flyttede væk fra byen og påbegyndte uddannelse. For et lille år siden endte en kold tyrker med en psykose, og hun blev indlagt på psykiatrisk afdeling. Det var et chok og motiveret af ønsket om ikke at få et liv som sine forældre, søgte hun hjælp hos kommunen.

"Jeg tog ned til den åbne anonyme rådgivning og sagde: Jeg vil meget gerne ud af det. Det hænger sådan og sådan sammen. Jeg vil gerne ud af det, men jeg ved ikke hvordan".

Patrizia blev tilknyttet en gruppe misbrugere, der mødtes to gange om ugen og skiftevis havde samtalerapi og tog på udflugter. Hun fik også en støtte- og kontaktperson. Det lykkedes Patrizia at komme ud af sit alkohol- og stofmisbrug, på nær sit hashmisbrug, som hun stadig har. Hun er i skrivende stund ved at blive udredt for, hvilken behandling der bedst kan hjælpe hende ud af hashmisbruget.

"I tirsdags var vi i en skov, og det magtede jeg ikke. Men jeg sagde til mig selv, at det gør jeg. Vi skulle gennem en masse baner, højt oppe. Man havde sin egen sikkerhed. Man skulle selv styre at sætte den på. Der fik jeg brugt min vrede og sorg på, at det skulle ud af mig."

"Allerede fra den første dag var der en god kemi imellem os der er sammen i misbrugsbehandlingen. Vi er allerede hinandens bedste venner."

"Støtte- og kontaktpersonen går ind og hjælper med det, jeg har brug for. Hun kunne godt hjælpe mere, men så er det der, jeg går ind og siger stop, fordi jeg gerne vil selv."

"Det hele er meget nyt, fordi jeg har bedt om hjælp. Jeg synes, de gør en del. De gør deres bedste."

Udover støtte- og kontaktpersonen har hun en kæmpe glæde af at komme på et grønlandsk værested og aktivitetstilbud. Her er der liv omkring hende, hvilket kan holde de værste angstanfald og vrangforestillinger fra døren. Samtidig kan hun være sig selv, imens hun arbejder kreativt.

"Jeg har lært mig selv så meget at kende. At når jeg ender ud i tanker, depression, så er det, jeg tvinger mig selv ud i sociale områder. Så jeg afleder mine tanker. Ud hvor der er en masse mennesker."

Patrizia har brudt kontakten med sin far. Han har fortsat et misbrug, og Patrizia har fundet ud af, at han flere gange har voldtaget en af hendes storesøstre, mens de boede i Grønland. Søsteren kom ikke med til Danmark, da hun var indlagt på en psykiatrisk afdeling. Søsteren forsøgte at hænge sig selv som 11-årig. Som 12-årig fødte hun et dødfødt barn. Patrizia har god kontakt til hende i dag, hvor hun stadig bor i Grønland.

"Han har også forsøgt at voldtage min lillesøster, men han blev stoppet. Han har også lagt en kæmpe regning i mit navn hos et boligselskab".

"Ellers har jeg mange søskende, som jeg ikke kender til. Jeg tror, der er mange rundt i verden. Min far var den, der var blevet valgt i forhold til hele Grønland. Han skulle vises frem. Kulturen. Danse trommedans. Han har været i mange fattige lande".

I fremtiden drømmer Patrizia om at lave noget med dyr, da hun er meget glad for dyr.

Portræt: Naja

Naja er 35 år. Hun er født i Grønland, men flyttede ned til sin moster i Danmark, da hendes mor og far ikke kunne tage sig af hende. Hendes moster og mosterens mand flyttede til Danmark, da han havde sin pensionsopsparing i Danmark. Najas mor havde et hash- og alkoholmisbrug. Naja rejste igennem sin barndom fra og til Grønland, men bor i dag permanent i Danmark.

Naja afsluttede sin 10. klasse på Grønland og begyndte herefter på gymnasiet, men blev nødt til at stoppe efter 2. g. Hun fortæller, at hun altid har følt sig anderledes.

Najas fortid gav hende en rodløshed, som hun sidenhen har haft svært ved at slippe. Hun flyttede meget på Grønland for at finde lykken. Men efter 10 år på Grønland flyttede hun tilbage til Danmark. Hun kunne ikke indfinde sig med livet deroppe.

"I Grønland er jeg for dansk, og i Danmark er jeg 'bare' grønlænder."

har fået bevilget fem psykologsamtaler, som hun slet ikke har følt var nok til at få bundet de løse ender. Samtalerne hjalp, men efterlod hende med åbne sår, som hun mener førte til en depression.

Hun var igennem tre misbrugsbehandlinger, hvilket gav hende mod på selv at blive misbrugsvejleder, men dette magtede hun heller ikke at afslutte, og hendes misbrug startede igen efter behandlingerne.

I dag bor Naja alene, og hun har nogle børn, der er frivilligt anbragt. Hun traf dette valg, da hun ikke ønskede, at børnene skulle vokse op med en mor med misbrug.

Naja kom for et år siden i kontakt med et grønlandsk værested. Indtil da havde hun skubbet det grønlandske til side, fordi de drikker og ryger. Under hendes misbrug kom der afstand mellem hende selv og hendes familie, men i dag er hun stoffri og har genskabt noget kontakt til familien i Grønland.

Naja har fået mere ro i sit liv, efter hun fik tilkendt sin førtidspension. Hun føler ikke længere presset fra de konstante indkaldelser fra jobcentret.

Naja har et ønske om, at grønlændere i Danmark kan få den hjælp, de har brug for. Hun understreger, at det er vigtigt, at danskere accepterer grønlændere som grønlændere og accepterer, at de kan have andre normer og værdier.

Naja føler sig stigmatiseret som grønlandsk kvinde. Hun oplever, at mange har fordomme om grønlandsk kvinder. Forskellene i den danske og grønlandske kultur oplever hun som en barriere. Hun mener, at det er indbygget i mange grønlændere, at man ikke taler om misbrug og seksuelle overgreb. Hun har ikke kunnet give udtryk for disse følelser

– ”*du lever jo stadig,*” får hun blot at vide. Hun mener, at hun har måttet lære at være pågående for at få den hjælp, hun har haft behov for.

KAPITEL 4:

VILKÅR I GRØNLAND, DER HAR BETYDNING FOR INTEGRATIONEN I DANMARK

Kulturforskelle bliver kulturkløfter, der ender i udsathed

Grønlands og Danmarks historie og den form, rigsfællesskabet har i dag, har skabt mange bånd mellem den danske og grønlandske befolkning. I mange tilfælde er det en styrke at se på ligheder frem for forskelle. Men da der er nogle markante kulturforskelle mellem grønlandere og danskere er det nødvendig også at have en viden om disse, for at de skal blive håndgribelige frem for en barriere, der gør det vanskeligere for udsatte grønlandere at leve i Danmark.

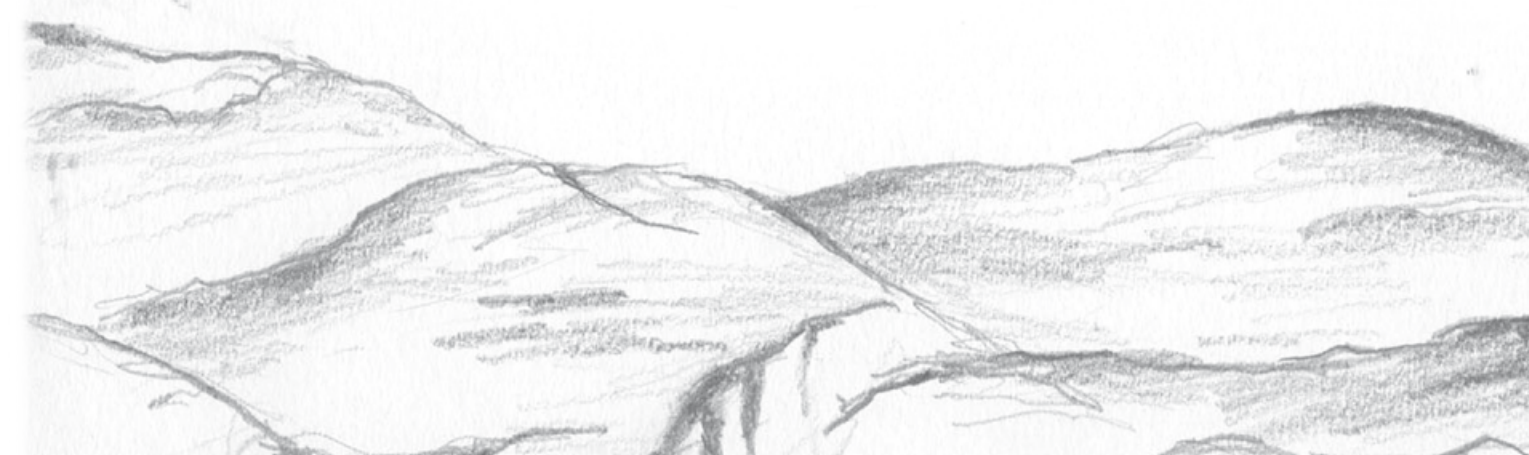
"Selvom grønlandere har status som danske statsborgere, og Grønland og Danmark indgår i et rigsfællesskab, ligger landene 4.000 kilometer adskilt i hver sin verdensdel, og der er stor forskel på både det fysiske og kulturelle klima."¹⁷ Som beskrevet i afsnittet om Grønlands historiske udvikling er der tale om to vidt forskellige lande med hver deres kulturelle traditioner og historiske udvikling. Grønlands udvikling med de seneste 60 års vekselvirkning mellem dansk og grønlandsk sprog og værdier har også en stor betydning. Der kan være en tendens til, at det offentlige hjælpesystem i Danmark tager udgangspunkt i rigsfællesskabet og grønlanderes danske statsborgerskab. Det danske systems møde med grønlanderen baserer sig dermed på de rettigheder, de har som danske statsborgere, men pga. den

manglende kompatibilitet mellem Grønland og Danmark, bliver de kulturelle og sproglige forskelle overset, og det gør det vanskeligt for nogle grønlandere at få en reel adgang til den relevante hjælp.

Hvis der blot fokuseres på rigsfællesskabet og det danske statsborgerskab, er der nemlig risiko for, at Grønlands udvikling og betydningen af denne for det enkelte individ trænges i bund. Grønland har de sidste mange år været genstand for en lynhurtig omstillingsproces. Grønlands udvikling skal ses i det perspektiv, at den udvikling, danskerne har gennemgået, er sket over flere hundrede år, mens de i Grønland har haft 40 år. Samfundsstruktur, erhverv, og levegrundlag har ændret sig med en hast, hvor det ikke altid har været muligt for det enkelte menneske at følge med. Det har givet sig til udslag i nogle identitetsskred og værdiforandringer, der kan have været med til at fremme de marginaliseringsprocesser, som nogle grønlandere har oplevet. Det bringer nogle af de grønlandere, der flytter til Danmark, med sig.

Mange af publikationens medvirkende har oplevet en mangel på viden om grønlandske forhold og også om, hvilke rettigheder de har som grønlandere i Danmark. Integrationsprogrammet for flygtninge og indvandrere medvirker til, at indsatsen er målrettet og institutionaliseret for denne gruppe, mens den for grønlandere er mere tilfældig, ustruktureret og afhængig af den, der skal modtage hjælpen og den enkelte socialarbejders viden om Grønland. Det betyder, at der ofte ikke bliver taget stilling

17 Schiermacher: 2010

til, hvad den enkelte grønlander kommer med i bagagen, og hvilke forudsætninger de har for at navigere i det danske velfærdssystemets tilbud. Mange grønlandere får derfor, som det er nævnt tidligere, vanskeligt ved at drage nytte af de rettigheder, de har som danske statsborgere.

En svær opvækst og barske omstændigheder

En del af de 12 medvirkendes fortællinger er eksempler på familier, der formentlig har været påvirket af Grønlands historie med skiftende politiske agendaer, fra kolonisering til det moderne samfund, Grønland er i dag. Nogle af portrætterne vidner om voksne, der som børn er blevet omsorgssvigtet, udsat for seksuelle overgreb, er vokset op i hjem med misbrug, forladt af deres primære omsorgspersoner, anbragt på børnehjem eller anbragt hos bedsteforældre med misbrug. De er eksempler på børn, der er blevet sendt alene til Danmark på skoleophold af længere varighed og uden nogle forudgående brugbare danskundskaber. Mange forældre havde under G 50/60-perioden (se tidligere i publikationen) svært ved at følge med i deres børns liv uden for hjemmet, som fx i skolen, fordi det i vidt omfang foregik på dansk, som de ikke forstod. En anden dimension er, at der i Grønland generelt set ikke er så stor en tradition for at tale om følelser og problemer.¹⁸ Nogle af de medvirkende fortæller direkte om de konsekvenser, deres opvækst har haft for dem, mens det for andre er mindre udtalt og måske knap så erkendt.

Johan blev som 14-årig sendt på kostskole i Danmark i et år. Han fortæller, at det var meget hårdt for ham, fordi han slet ikke kunne noget dansk, mens alle andre kunne. Johan var helt uforberedt på, at han skulle alene til Danmark.

18 Tine Bryld og Pernille Kløvedal Helweg: 1992: Abel.

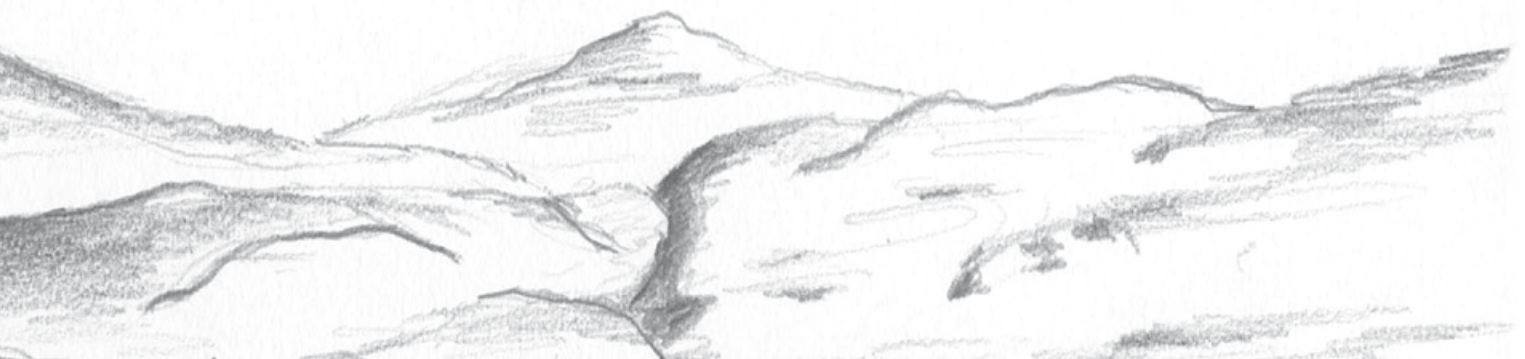
”Dengang jeg skulle af sted, sagde min plejefar slet ikke noget før.”

Minik har også haft en svær opvækst med både grønlandske og danske omsorgspersoner. Han fortæller, at han første gang kom til Danmark på et 3-årigt efter-skoleophold på en Tvindskole. Forud for skoleopholdet var Minik som 10-årig blevet anbragt på et børnehjem, fordi han lavede ballade og hans mor ikke kunne styre ham. Hans mor var pga. farens alkoholmisbrug mere eller mindre alene med syv børn. Minik blev senere taget i pleje af et dansk par, hvor plejemoderen arbejdede som pædagog på det børnehjem, hvor Minik var anbragt.

For Aqqaluk betød morens alkoholmisbrug en tidlig selvstændiggørelse:

”Min mor var alkoholiker, jeg blev nødt til at hjælpe mig selv.”

Også i voksentilværelsen har flere af de medvirkende haft barske oplevelser. Flere af de medvirkende har fx oplevet selvmord i familien, og nogle har selv prøvet at

tage deres eget liv. Minik har for eksempel mistet en del søskende, der begik selvmord som voksne.

Der er således god grund til at have mistanke om, at flere af de medvirkende bærer på traumatiske oplevelser, der kan have givet dem psykiske belastningssymptomer eller psykiatriske diagnoser som for eksempel posttraumatisk stresssyndrom, depressioner og personlighedsforstyrrelser som fx borderline. Symptomer på lidelser, som de måske ikke har fået hjælp til at bearbejde.

Naja mener fx, at hendes lidelser skyldes hendes barndom, og at hendes alkohol- og hashmisbrug startede som en form for selvmedicinering.

Misbrug er en kendt og forholdsvis udbredt måde at tackle traumer som disse. Mange af de medvirkende har eller har haft et alkohol- og hashmisbrug. For eksempel Johan. Han har et mangeårigt misbrug af både alkohol og hash, som betyder, at hans hustru og børn flere gange forlader ham, og at han på et tidspunkt prøver at begå selvmord. Misbruget af alkohol startede, da han blev sendt på et etårigt skoleophold i Danmark uden at kunne tale dansk. Før skoleopholdet havde han gennem flere år været udsat for seksuelle overgreb af en bekendt til plejefamilien:

"Det viser sig, at da jeg var 11 til 14 år... Jeg var blevet misbrugt af en mand. Jeg kunne ikke sige det til andre mennesker. Jeg har haft meget sorg over det. Det var på grund af det, jeg havde det ikke så godt."

Først da Johan er i 40'erne, gennemgår han i Grønland et ni uger langt behandlingsforløb for sit misbrug, får bearbejdet sine traumer og stoppet misbruget.

En undersøgelse fra SFI fra 2011 viser, at mellem 8 og 10 procent af de grønlandske børn og unge på daværende tidspunkt er anbragt uden for hjemmet. I Danmark er andelen 1 procent.

I Danmark er der en udbredt opfattelse og anerkendelse af, at det i mange tilfælde er gavnligt med psykologbehandling eller behandling hos terapeut eller psykiater, hvis man har traumer.

En stor andel af de 12 medvirkende er som beskrevet vokset op med belastende livsomstændigheder, der i Danmark ofte vil give anledning til behandling med professionel assistance eller sociale foranstaltninger af en vis karakter. Nogle af vores respondenter har modtaget behandling, og der er derfor eksempler på både gode og dårlige erfaringer med behandling i Grønland og Danmark.

Som beskrevet ovenfor havde Johan stor glæde af en ni-ugers misbrugsbehandling i Grønland, hvor han fik bearbejdet nogle af de alvorlige traumer, han har på grund af de seksuelle overgreb i barndommen. Omvendt oplevede Naja, at hun i Danmark har fået bevilget fem psykologsamtaler, men slet ikke har følt, at det var tilstrækkeligt til at få bundet de løse ender efter en opvækst og et voksenliv med misbrug og en barndom med seksuelle overgreb. Hun beskriver, at samtalerne hjalp, men efterlod hende med åbne sår, der angiveligt har ført til en depression.

Patrizia blev som 16-årig anbragt hos forskellige plejefamilier og på opholdssteder. Hun fortalte, at hun på et tidspunkt fik en plejefamilie, som hun var meget glad for, og som hjalp hende meget. Hun fortæller også positivt om den gruppe, hun går i misbrugsbehandling sammen med.

Aqqaluk modtager også misbrugsbehandling, da han efter sin ankomst til Danmark udviklede et misbrug. Misbrugsbehandlingen har hjulpet ham til at kvitte misbruget.

De medvirkendes sociale situation i Grønland

Fælles for mange af de medvirkende er, at de i Grønland har haft jobs. Nogle på baggrund af uddannelser, andre som ufaglærte, hvor de ofte har kombineret flere forskellige småjobs, som at køre taxa eller arbejde på en fisketrawler. Flere af de medvirkende fortæller om jobs, der foregår lidt efter et daglejerprincip. En ansat ved en dansk kommune, som selv har grønlandsk baggrund, fortalte i forbindelse med udarbejdelsen af denne publikation, at nogle store arbejdspladser i Grønland henter deres medarbejdere i busser ved store boligblokke om morgenen for på den måde at være sikker på at få arbejdskraft. Der er altså flere eksempler på en lidt løsere og mere fleksibel arbejdsmarkedstilknæring. Flere af de medvirkende levede måske ikke et liv på toppen af rangstien i Grønland, men giver udtryk for, at de klarede sig rimeligt og ikke var udsatte efter en grønlandsk målestok. Flere siger dog også, at livet i Grønland er hårdt.

Nogle af publikationens medvirkende giver udtryk for, at de også i Grønland havde et misbrug af særligt alkohol, men at de har begrænset det til et periodisk misbrug eller til et begrænset misbrug, der gjorde det muligt for dem samtidig at passe et arbejde. Det gælder fx Hedvigs mand:

"... Han drak ikke lige så slemt i Grønland. Der havde han job. I nogle perioder drak han, når han var blevet fyret, så holdt han op, når han blev genansat..."

Lukas fortæller, hvordan han fik tilbudt job i Danmark og derfor holdt op med at drikke fra den ene dag til den næste:

... så spurgte han, om jeg havde lyst til at arbejde. Jeg gik med en øl i hånden. Men jeg sagde ja. Dagen efter ringede jeg til ham og spurgte, hvor det var. Han kunne

jo godt høre, at jeg var fuld dagen før. Men mandag var jeg ædru og startede på jobbet. Blev lært op. Det gik skide fint. Så blev jeg ansat... Mange har det sådan, at hvis de får et arbejde, jamen så arbejder de bare. Så drikker de ikke."

Minik er endnu et eksempel på den tendens. Han fortalte, at han i de perioder, hvor han er uden job, godt kan lide en tår over tørsten. Han fortæller dog, at han godt kan lade være med at drikke, hvis han har arbejde.

Rodløshed

Flere af de medvirkende føler sig rodløse. Det kan skyldes en opvækst med mange brud og skift mellem Danmark og Grønland, fx i form af skoleophold, familiepleje i Danmark eller familiepleje hos danskere bosiddende i Grønland.

Miniks opvækst er præget af flere markante skift - fra sin grønlandske familie til børnehjem til dansk plejefamilie i Grønland. Han har gennem hele sin voksne tilværelse pendlet frem og tilbage mellem Grønland og Danmark. Efter nogle år det ene sted rejser han til det andet land pga. hjemve.

Også Patrizia er præget af en rodløshed, som har baggrund i, at familien flyttede til Danmark, da hun var omkring ni år gammel. Hun oplever i dag en glæde ved at komme i et værested, hvor der primært kommer grønlændere, hvorfor hun ikke skiller sig ud eller bliver set skævt til.

Naja beskriver også, hvordan hendes fortid med barndommen i først Grønland og siden hos mosteren i Danmark har givet hende en rodløshed, som hun har svært ved at slippe. Hun fortæller, hvordan hun flyttede til Grønland for at finde lykken igen, men hvordan hun alligevel ikke kunne indfinde sig med livet i Grønland og måtte flytte tilbage til Danmark:

"I Grønland er jeg for dansk, og i Danmark er jeg 'bare' grønlænder".

Hvis man oplever en rodløshed og ikke rigtig kan finde sig til rette i det land, man bor i, kan længslen efter det andet land hindre en integration, hvor man slår sig ned, indgår i relationer og danner netværk. Desuden kan en rodløshed afspejle sig i en uklar identitet, og den kan medvirke til at vanskeliggøre, at det enkelte får defineret sig selv i forhold til andre personer og grupper i omgivelserne.

Portræt: Johan

Johan er 52 år gammel og kom til Danmark i 2012.

Fra Johan var to-tre år gammel boede han hos sine plejeforældre, fordi hans mor tit rejste væk og overlod Johan til sine bedsteforældre. Bedsteforældrene havde et stort alkoholmisbrug og havde derfor svært ved at passe på ham.

"Hun efterlader mig bare til hendes forældre. Hendes forældre bruger meget alkohol. Da de snakker med dem (plejeforældre): Hvis I vil have ham så kan I få ham. Hans mor er hele tiden i en anden by."

På grund af plejefaderens job flyttede Johan meget rundt i Grønland. Når Johan endelig fik knyttet sig til nogle nye kammerater, skal de flytte igen. Som 14-årig blev han sendt på kostskole i Danmark i et år. Det var meget hårdt, fordi han slet ikke kunne noget dansk. Johan var helt uforberedt på, at han skulle alene til Danmark:

"Dengang jeg skulle af sted, sagde min plejefar slet ikke noget før."

Det var meningen, at han skulle tilbage til kostskolen efter sommerferien, men det modsatte han sig.

"Jeg ville ikke tilbage til skolen, det var alt for hårdt. Jeg talte slet ikke dansk. Det var meget svært dengang. Jeg begyndte at bruge alkohol, selvom jeg var meget ung dengang. Jeg kunne ikke snakke med nogen".

Da Johan var på kostskolen begyndte han sit alkoholmisbrug. Da han kom tilbage til Grønland, havde han svært ved at passe sin skole, og hans alkoholmisbrug fortsatte.

"Jeg går ud af skolen, da jeg er kommet tilbage til Grønland. Jeg kan ikke følge med. Jeg kan ikke lide det. Jeg vil slet ikke have danske timer."

I stedet for at gå i skole begyndte Johan at arbejde, og da han var omkring 20 år, gennemførte han første år af en uddannelse, men det andet år havde han svært ved at få gennemført. Johan prøvede i alt tre gange med nogle års mellemrum at gennemføre det andet år, men det mislykkedes. I stedet arbejdede han med forskellige ufaglærte jobs, men hans alkohol- og hashmisbrug eskalerede og medførte, at han af og til vågnede i detentionen. Han stiftede også en stor gæld.

I mellemtiden var han blevet gift og havde fået fire børn.

Parrets forhold vaklede, da Johans hustru for femte gang blev gravid. De besluttede at give barnet til et familiemedlem, der var barnløst. Johan arbejdede som taxachauffør, og hans misbrug af alkohol og hash tog til. Hans kone og børn forlod ham. Han prøvede at begå selvmord, men en ven fandt ham i tide.

En ven hjalp Johan til at stoppe misbruget, og han fik et nyt job, som han var meget glad for. Han fandt sammen med sin kone igen. På grund af hendes arbejde måtte de flytte til en anden by, hvor Johan igen tog arbejde som taxachauffør – og igen faldt tilbage i sit misbrug. Senere kom han i døgnbehandling i ni uger, hvor han fik hjælp til at bearbejde sine problemer. Han fandt i den forbindelse ud af, at han som barn havde været udsat for seksuelle overgreb:

"Det viser sig, at da jeg var 11 til 14 år... Jeg var blevet misbrugt af en mand. Jeg kunne ikke sige det til andre mennesker. Jeg har haft meget sorg over det. Det var på grund af det, jeg havde det ikke så godt."

Det er en bekendt af familien, der har begået overgrebene.

Siden behandlingen føler Johan, at han kom til bunds i sine problemer, og han har siden været ude af sit alkohol- og hashmisbrug. Han flyttede til sin store glæde sammen med sin familie igen.

For cirka 2 år siden kom Johan til Danmark. Han og hans kone ønsker at give deres børn nogle bedre fremtidsudsigter ved bl.a. at kunne bruge det danske uddannelsessystem.

"Vores børn talte ikke så godt på dansk. Ligesom mig. De har kun to danske timer i Grønland, og de får ikke noget ud af det. Så jeg sagde til min kone: Skal vi ikke prøve en til to år i Danmark?"

Med i overvejelserne om at flytte til Danmark tæller også, at Johan har fået et barnebarn, som har fået et handicap efter alvorlig sygdom. Det er meget svært at få hjælp til hjælpemidler i deres kommune i Grønland, og det er svært for familien at få råd til dem. Det går uden problemer i Danmark.

I Danmark modtager Johan kontanthjælp, og han er efter mange års mistanke blevet testet ordblind.

"Det viser sig, at jeg har ordblind. Mens jeg har boet i Grønland, har jeg mærket det, men jeg kunne ikke få hjælp til det. De kunne ikke se, om jeg havde det."

I skrivende stund er Johan i aktivering. Det er han meget glad for. Han er blevet lovet at få ansættelse som vikar, når det bliver højsæson. Johans hustru går på sprogskole og skal derefter have opdateret sin uddannelse til danske forhold. Alle hans børn er i gang med skoleforløb. Johan gør meget ud af at holde afstand til den del af familie og venner, som

stadig drikker og ryger hash.

I forhold til at flytte tilbage til Grønland tænker Johan:

"Jeg kunne godt tænke mig at komme tilbage til Grønland, hvis det bliver bedre. Men alting er dyrt. Varerne er dyre. Boliger er dyre. I Danmark er det meget nemt med kontanthjælp. I Grønland kunne jeg ikke komme på socialkontoret. Så kørte jeg taxa. Jeg tog på arbejdsformidlingen, men det kunne jeg ikke, fordi jeg kørte taxa. Det er underligt. Det er lettere at bo i Danmark. Jeg ryger ikke, men det koster 85 kroner for en pakke cigaretter i Grønland. Fem stykker æbler koster 40 kr."

Johan drømmer først og fremmest om, at hans børn skal få det godt, og at hans hustru skal begynde på sin uddannelse.

"Hvis de gør det godt, kan vi blive i Danmark. Men hvis de ikke vil, tager vi til Grønland."

Selv vil han meget gerne have et arbejde og blive bedre til at tale og forstå dansk. Johan ønsker ikke at komme tilbage til Grønland, hvor vejret er så barskt, jobbene hårde og varerne meget dyre.

Portræt: Anna-Maria

Anna-Maria er 51 år og opvokset i Grønland med otte søskende. Den ene af hendes søstre kom til Danmark som 10-årig, og i mange år troede Anna-Maria, at det var hendes skyld, at hun blev sendt bort – det har plaget hende gennem hele hendes liv.

Da hun boede i Grønland, drak hun ikke, og hun dyrkede sport og arbejdede. Arbejdet gav hende en succesoplevelse, og hun kan i dag ikke lade være med at tænke på, hvordan hendes liv havde udformet sig, hvis hun ikke var kommet til Danmark.

Da Anna-Maria er i 20'erne, flyttede hun til Danmark sammen med sin daværende danske mand og deres barn. Hun droppede ud af sin mellemlange videregående uddannelse i Grønland. Hun var meget ked af at skulle forlade Grønland og tænker i dag ofte på, at hun fortryder det. Hun magtede bare ikke at sige fra over for sin tidligere mand, hvilket er noget hun altid har haft svært ved, og i dag er klar over, at mange har udnyttet.

Anna-Marias mand var hende utro, og han modtog en del faderskabsbreve. Derfor blev hun skilt fra ham og følte sig meget alene. Barnet boede fortsat hos hende efter skilsmissen. Mens Anna-Maria var gift, skulle hun ikke tænke på at betale regninger. Det er derfor en stor omvæltning for hende at administrere sin kontanthjælp. Anna-Maria fortæller, at hun ikke magtede sin nye situation med regninger, der skulle betales. Hun fik heller ikke altid den hjælp, som hun havde behov for, hos kommunen, og nærer i dag en mistillid til kommunen, da hun ikke altid har følt sig retfærdigt behandlet. Men hun har ikke haft overskuddet til at gøre noget ved det. Hun fortæller, at hun kun fik hjælp, når hun blev gal og insisterede på det.

Hun begyndte at ses med andre grønlændere, hvilket blev startskuddet til hendes alkohol- og hashmisbrug. Hun fik noget behandling, men kunne ikke helt stoppe med at drikke. Anna-Maria opgav forældremyndigheden over sit barn. Hun ville ikke have, at hendes barn skulle se hende være påvirket og ked af det.

Anna-Maria begyndte at bo hos forskellige venner. Hun fik en kæreste, der var voldelig over for hende, og hun endte med at blive hjemløs og boede på forskellige legepladser rundt omkring.

Hun tog et længere ophold på et herberg og flyttede efterfølgende i egen lejlighed, hvilket gjorde hende ensom. Hun begyndte at drikke med andre grønlændere og blev igen hjemløs. I dag bor hun i et forsorgshjems udslusningslejlighed. Hun bor alene, men er tilknyttet en kontaktperson, som hun er glad for, da hun føler sig hørt og respekteret. Hun er skrevet op til egen lejlighed.

Anna-Maria kan ikke længere tænke sig at flytte tilbage til Grønland, da hun ønsker at være tæt på sit barn. Hun nævner også, at der er svære levekår i Grønland. Blandt andet er der mange hjemløse, og det er dyrt at bo der. Hun synes dog ikke altid, at livet som grønlandsk kvinde i Danmark er nemt. Hun føler sig set ned på og stemplet

Anna-Maria har svært ved fremtidsdrømme, da hun føler, at hun nu er for gammel til at drømme. Men hun ser frem til at få sin egen lejlighed. Hun glæder sig til at få lov til at indrette den, som hun har lyst til og få mere privatliv. Hun venter i øvrigt på at høre fra jobcentret med henblik på at få et arbejde. Hun kunne godt tænke sig at arbejde som gartner eller et job, hvor hun kan gå lidt for sig selv og sætte ting i stand.

Portræt: Minik

Minik er 41 år og har rejst mange gange frem og tilbage mellem Grønland og Danmark, skiftevis boet og arbejdet i de to lande. Minik har ikke fået nogen uddannelse, men har gennem mange år arbejdet som altnuligmand for to forskellige entreprenører i både Grønland og Danmark. Han fortæller, at han har hjemme i begge lande.

Første gang Minik kom til Danmark var på et tre-årigt efterskoleophold på en Tvindskole. Forud for skoleopholdet var Minik som tiårig blevet anbragt på et børnehjem, fordi han lavede ballade og hans mor ikke kunne styre ham. Hans mor var på grund af farens alkoholmisbrug mere eller mindre alene med syv børn. Minik bliver senere taget i pleje af et dansk par – plejemoderen arbejdede som pædagog på det børnehjem, hvor Minik blev anbragt.

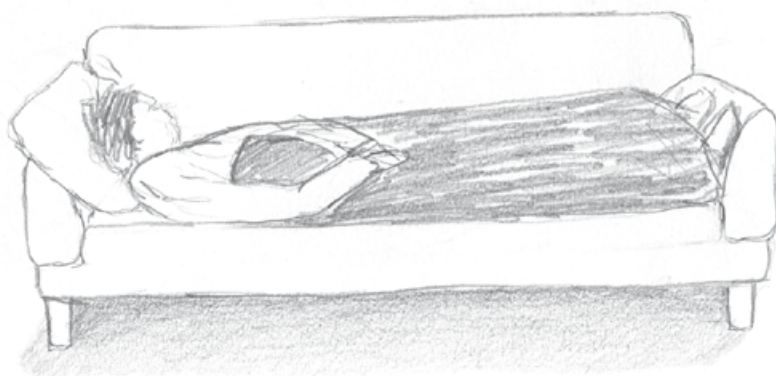
Fordi Minik flyttede så meget frem og tilbage mellem Grønland og Danmark, betød det, at han startede helt fra bunden hver gang. Han skulle både finde job og bolig. Det er lykkedes godt flere gange. Om at få kontanthjælp siger han:

”Første gang var det svært. Anden gang kender man ruten.”

Minik er kort forinden interviewet kommet til Danmark efter en periode på nogle år i Grønland. Selvom han har erfaret, at det er godt at forberede sig, når han flytter til Danmark, står han denne gang uden job, bolig og penge til lejlighedsindskud. Men han pointerer, at det er en god ide at være bedre forberedt, end han selv er denne gang:

”Der er mange, der tror, at man bare lige kan komme.”

Minik har ved sin ankomst søgt om kontanthjælp, men han har ikke fået nogen penge endnu. Han lever derfor af venners hjælp. Han låner en sofa hos forskellige venner, og nogle gange overnatter han på en natcafe. I de perioder, hvor Minik er uden job, kan han godt lide en tår over tørsten. Han fortæller dog, at han godt kan lade være med at drikke, hvis han har arbejde.

I de perioder, hvor Minik er i Danmark og ikke har job, kommer han meget på et grønlandsk værested. Det er et godt mødested, hvor man kan få noget at spise og et bad:

"Det er et pusterum, det er dejligt."

Stedet hjælper også Minik med at komme væk fra alkoholen.

Det er ikke lykket ham at finde et job i Danmark endnu, men han vil hellere arbejde end modtage kontanthjælp. Han vil gerne have en bolig, men har ikke rigtig fundet ud af, hvordan han skal få det uden penge til indskuddet.

For nogle år siden rejste Minik til Grønland til en begravelse. Det var meningen, at han skulle tilbage med det samme, men han blev i stedet i Grønland og mistede derfor sit arbejde og sin bolig i Danmark. Minik har i den sidste periode, han var i Grønland,

haft job og boet hos noget familie. Minik har det svært med det kolde vejr i Grønland om vinteren, det gør ondt i hans led. Så derfor besluttede Minik mere eller mindre spontant at rejse til Danmark.

Minik har stadig kontakt med sin familie i Grønland, blandt andet de søskende, han har tilbage. Halvdelen af den store søskendeflok har begået selvmord som voksne.

Minik ønsker at blive i Danmark lige nu:

"Jeg vil gerne blive i en lidt længere periode. Nu skal jeg have styr på det igen. Starte fra bunden. Komme op på den igen."

Han drømmer om at få et job, en bolig og måske en kæreste.

KAPITEL 5:

DE FLESTE ØNSKER AT BLIVE I DANMARK

Succeskriterier for at blive i Danmark

Stort set alle de medvirkende giver udtryk for at føle en tilknytning til Grønland, men de fleste ønsker alligevel at blive i Danmark.

Der er mange forskellige begrundelser for, at de medvirkende ønsker at blive i Danmark. Begrundelserne spænder fra ønsket om at starte et nyt liv for sig selv og evt. for sine børn eller ønsket om at få en uddannelse til ønsket om at være tæt på sine børn, hvis de bor i Danmark. Flere medvirkende omtaler også livet i Grønland som hårdt og søger dermed en lettere tilværelse i Danmark. Med til billedet hører også, at mange af de medvirkende har haft traumatiske begivenheder tæt inde på livet i deres opvækst og deres voksertilværelse. En begrundelse kan derfor være ønsket om at distancere sig fra traumatiske oplevelser. Begivenheder, som mange af dem ikke har fået hjælp til at bearbejde. Flere giver også udtryk for, at de er glade for, at der i Danmark er lave priser på forbrugsvarer, deriblandt øl. Med til det perspektiv skal tilføjes, at flere af de medvirkende har et misbrug af alkohol og/eller hash, som kan være en form for selvmedicinering i en søgen efter at tackle traumer eller andre belastende livsforhold.

Thomas udtaler fx:

"Jeg gider ikke at rejse tilbage til Grønland, Danmark er mit hjem nu."

Johan er et eksempel på en, der har flere grunde til at blive i Danmark. Han kom med sin kone og børn til Danmark for at børnene skulle blive bedre til dansk og evt. tage en uddannelse i Danmark. Derudover har han et barnebarn med handicap, som det var svært at få hjælp til i Grønland.

Også Minik, der har rejst flere gange frem og tilbage mellem Grønland og Danmark, ønsker at blive i Danmark:

"Jeg vil gerne blive i en lidt længere periode. Nu skal jeg have styr på det igen. Starte fra bunden. Komme op på den igen."

Der er kun én af de tolv medvirkende, som har et konkret ønske om at komme tilbage til Grønland og bo. Dét er til trods for, at mange af de medvirkende har haft væsentlige udfordringer med at finde sig til rette i Danmark. De medvirkende har i Grønland haft forholdsvis forskellige liv, og ikke alle kunne umiddelbart betegnes som udsatte, da de boede i Grønland. Flere medvirkende havde arbejde, bolig og familie, da de boede i Grønland, men lever nu forholdsvis marginaliseret i Danmark. Alligevel giver de medvirkende, vi har talt med, udtryk for, at livet i Danmark er lettere end livet i Grønland.

Helt konkret angiver flere, at kontanthjælpen i kombination med billigere dagligvarer har en væsentlig 'ydre' betydning for, at de ønsker at blive i Danmark. Et eksempel på dette er Thomas, som i Grønland havde arbejdet i mere end 30 år og derved levet et frit og 'uafhængigt' liv. Da han bliver interviewet, er han meget tilfreds med sin tilværelse i Danmark, selvom den, fra han ankom, har udviklet sig til hjemløshed og misbrug, til herberg og udslusningsbolig, støtte- og kontaktperson og arbejde på et produktionsværksted, hvor der primært er andre grønlandere i aktivering. Han giver ikke udtryk for ambitioner for eller ønsker til fremtiden fx via rehabilitering, som kan give ham adgang til arbejdsmarkedet, eller indstilling til førtidspension pga. hans mangeårige fysiske nedslidning. Han befinder sig derved i en mellemposition, hvor der ikke rigtig er udsigt til en ændring, som kan bidrage til en bedre integration og en mindre marginaliseret tilværelse. En tilværelse som han ved interviewet giver udtryk for at være tilfreds med, på trods af at den må ligge et stykke fra den, han havde i over 30 år med arbejde i Grønland.

For op mod 7 af de i alt 12 medvirkende gør et lignende billede sig gældende. De har i Grønland haft arbejde eller været under uddannelse umiddelbart op til afrejsen til Danmark. Efter noget tid i Danmark er det ikke lykkedes dem at finde arbejde eller påbegynde uddannelse, og hovedparten af dem lever eller har for nylig levet udsatte tilværelser med fx misbrug og hjemløshed i Danmark. Lukas udtaler fx:

"Godt at få portræt individuelt. Hvad vil du gerne? Navigere dem på en anden måde. Man skal ikke være ligeglad med alt bare man får penge fra kommunen. Hvad kunne du godt tænke dig? Mange grønlandere er dygtige atleter som bare går ned med alkohol."

Det virker, som om der sker noget med de medvirkendes succeskriterier for eget liv i Danmark. Fra at leve et forholdsvis selvstændigt og uafhængigt liv med egen forsørgelse i Grønland til i Danmark at leve en mere 'institutionaliseret' tilværelse, hvor et væsentligt succeskriterium - i hvert fald ud ad til - er den offentlige forsørgelse og adgangen til billige dagligvarer.

Der er et grønlandsk udtryk der hedder: *ajunngilaq*, som betyder, *det ordner sig*, eller *det er fint nok*. Det er et udtryk for at have tålmodighed og tro på, at tingene ordner sig. Det kan overordnet set bidrage til at illustrere, hvorfor mange udsatte grønlandere ikke stiller så mange ønsker og krav til eget liv, men affinder sig med situationen. Det kan være en del af en kulturforskkel, der kan illustrere forskellene - en anden tilgang og holdning til livet. Men selvom dette udtryk kan illustrere noget af den umiddelbare tilfredshed og accept med en beskeden og måske noget marginaliseret tilværelse i Danmark, er der stadig mange af de medvirkende, der dybere inde har håb og drømme for fremtiden: Om at få et arbejde, en bolig, at blive integreret og blive en 'rigtig' del af Danmark.

Lukas kunne fx godt tænke sig at få en lejlighed i provinsen i Danmark, for han vil ikke være en del af det drikkende fællesskab. Han vil også meget gerne have et job. Men først skal han genoptrænes efter en arbejdsulykke, han pådrog sig, da det lige var lykkedes ham at få et job i Danmark.

Anna-Maria på 51 år føler, at hun er blevet for gammel til at have fremtidsdrømme, men glæder sig til at få sin egen lejlighed efter den udslusningsbolig, hun bor i nu. Hun glæder sig til at indrette den og få mere privatliv. Hun kunne også godt tænke sig et arbejde som gartner eller lignende.

Johan på 52 år ønsker først og fremmest, at hans børn skal få det godt, og at hans hustru skal begynde på sin uddannelse. Men han kunne også godt tænke sig selv at få et job og blive bedre til at tale dansk.

Aqqaluk drømmer om at få et job og bygge et nyt netværk op. Han vil meget gerne blande sig med danskere, så han kan blive bedre til at tale dansk.

Et af Aviajas største ønsker er at blive socialrådgiver, så hun kan hjælpe de grønlandere, der kommer til Danmark. Hun er meget bekymret over den udvikling, der ses blandt udsatte grønlandere i København. Aviaja har selv oplevet, hvordan det er at være hjemløs og misbrugende.

Tilbage til Grønland?

Kun for en enkelt af de 12 medvirkende var der som nævnt et konkret og påtrængende ønske om at rejse tilbage til Grønland. Malik på 29 år er flyttet til Danmark med sit barn for ganske nylig, men han synes, at sproget er for svært til, at han kan tage den uddannelse, han drømte om. Selvom det var spændende at rejse til Danmark og opleve ting, som hans hjemby ikke tilbød, savner han naturen, og han har det skidt med at være arbejdsløs, da han altid har arbejdet i Grønland. Derfor har han - støttet op af det værested, hvor han kommer - besluttet sig for at rejse tilbage til Grønland. Hans sagsbehandler er ved at undersøge muligheden for at yde økonomisk hjælp til flybilletten.

Malik kan således måske være et eksempel på en person, der stadig har ressourcerne til i tide at få taget en bevidst beslutning om at rejse tilbage, da han ikke bryder sig om sin potentielt marginaliserede position i Danmark. En anden grund til, at det ikke er et problem for Malik at tage tilbage til Grønland er, at han måske ikke har den samme barriere i form af en uløst konflikt i Grønland, som man får indtryk af, kan være på spil for nogle af de andre medvirkende.

Barrierer for at rejse tilbage til Grønland

I portrætterne giver de medvirkende flere grunde til ikke at rejse tilbage til Grønland til trods for, at alternativet for nogle er en marginaliseret tilværelse i Danmark.

Grundene er ofte praktiske og til dels følelsesmæssige. Nogle kan ikke rejse tilbage pga. sygdom, hvor behandlingen primært foretages i Danmark. Andre ønsker ikke at rejse tilbage til Grønland, fordi de ønsker at være tæt på deres børn. Nogle tror ikke selv på, at det er muligt at rejse tilbage til Grønland, fordi de ikke kan finde en bolig, som de har råd til at betale. Eller de tror ikke på, at de kan få et job.

Aqqaluk siger fx:

"Hvis jeg skal tilbage til Grønland, der er ikke nogen bolig. Jeg har ikke noget job, så jeg har ikke nogen penge. Det vil kræve meget, hvis jeg skal tilbage til Grønland."

Ifølge de medvirkende har nogle ældre boligblokke i Grønland fået en tiltrængt renovering, hvilket betyder, at lejen er svær at betale. Nogle boliger er i forbindelse med renoveringen også blevet omdannet til andelsboliger, hvilket de medvirkende ikke har råd til.

Det kan også være misforståelser eller uvidenhed, der holder de medvirkende i Danmark. Thomas tror i første omgang ikke, at han efter sine to ugers ferie i Danmark kan tage tilbage til Grønland, da han ikke har et pas. Mange fra Grønland har ikke noget pas, men rejser med deres bopælsattest. Denne manglende viden betyder angiveligt, at han bliver i Danmark og begynder en langstrakt proces med at få lavet pas.

Endnu en barriere for at rejse tilbage til Grønland er det netværk, som mange af vores medvirkende har fået i Danmark – et netværk, som i langt de fleste tilfælde består af andre grønlændere. Jo længere tid, der går, jo stærkere vil relationerne som regel være til dem, der er i ens daglige tilværelse.

Aviaja og Hedvig er eksempler på medvirkende, der ikke ønsker at rejse tilbage til Grønland, fordi de ønsker at forblive tæt på deres børn:

"Hvis jeg kunne tage mine børn med, ville jeg flytte tilbage til Grønland med det samme, men måske kan jeg flytte tilbage, når de er blevet voksne. Selvom det er et hårdt liv, og varerne er dyre." (Aviaja)

Hedvig og Adam er eksempler på medvirkende, der på grund af sygdom har det bedst med at blive i Danmark.

Endelig fortæller en af de medvirkende, at han ikke vil tilbage til Grønland lige foreløbig, fordi det kolde klima om vinteren gør ondt i hans led.

En anden begrundelse for ikke at rejse tilbage til Grønland kan være den konflikt eller relation, som til at starte med var grunden til, at man rejste fra Grønland, og som man stadig har det bedst med at holde afstand til. I Danmark er det i højere grad muligt at gemme sig i mængden, end det er i Grønlands små byer og bygder, og derved bliver man ikke på samme måde konfronteret med konkrete steder eller personer, der minder én om dårlige eller pinefulde oplevelser.

For nogle kan det desuden også være en barriere for at rejse tilbage til Grønland, hvis man føler, at det er som en fiasko, fordi det var svært at klare sig i Danmark. Hvis man er taget af sted for at 'prøve lykken' i et andet land, kan nogle være bange for, at andre vil dømme én, hvis man vender tilbage uden det lykkedes at 'finde lykken'. Eller der kan være en frygt for, at nogle har betragtet flytningen til Grønland som et fravalg af Grønland og grønlændere, og at dette fravalg så alligevel viste sig at være forkert. Frygten for, hvordan andre betragter den enkeltes tilbagevenden til Grønland i sig selv, eller i sammenhæng med andre faktorer, kan i nogle tilfælde holde nogen tilbage fra at rejse tilbage til Grønland, selvom de måske inderst inde ønsker det.

En ansat ved et værested understregede, at det er vigtigt at hjælpe grønlænderne med at lave en plan for deres hjemrejse til Grønland, hvis de ønsker at vende tilbage: *"Dét at rejse hjem kan være en mulighed for dem, der har ressourcerne. Det er også vigtigt for grønlændere ikke at tabe ansigt, når de vender tilbage til Grønland, og derfor er det vigtigt at have en plan, når man rejser tilbage."*

Grønland er også et samfund under rivende udvikling, og det kan også holde nogle tilbage fra at vende tilbage til Grønland. De føler måske, at det i dag er et andet land, end da de selv boede der.

Portræt: Aviaja

Aviaja er 44 år og kom til Danmark første gang for cirka 20 år siden. Hun blev dog kun i nogle få år, inden hun rejste tilbage til Grønland. I Grønland tog hun en kort videregående uddannelse.

Aviaja blev gift og fik to børn med en dansk mand i Grønland. Da parret blev skilt, flyttede manden med deres ældste barn til Danmark. Aviaja flyttede efterfølgende til Danmark for at være tæt på sit barn.

Det første halve år boede hun i Danmark med sin kæreste og begge hendes børn. Hendes ene barn kom dog i plejefamilie, og i dag har hendes daværende mand forældremyndigheden over begge børn.

Da det nye parforhold i Danmark gik i stykker, smed kæresten Aviaja ud af deres fælles lejlighed. Hun fortæller, at hun mistede alt – sin lejlighed og sine møbler. Der var heller ikke meget hjælp at hente fra hendes eksmand, som i mellemtiden havde fået forældremyndigheden over deres børn. Det var svært for Aviaja at være i Danmark uden noget rigtigt netværk. Hun var hjemløs og boede på Christiania til at begynde med. Sidenhen flyttede hun på herberg. Der gik tre måneder som hjemløs, før hun fik kontakt til kommunen. Det skete, da nogle af hendes grønlandske bekendte henviste hende til et grønlandsk værested. Det var som hjemløs, hendes alkoholmisbrug begyndte:

"Hvad skulle jeg ellers lave?"

Hendes møde med socialforvaltningen har ikke været uden problemer, og især de skiftende socialrådgivere og den sproglige barriere har skabt misforståelser. Hun er meget glad for nu at have fået en grønlandsk rådgiver som sagsbehandler.

"Det er ikke kun mig, der havde brug for (sproglig) hjælp. Der er mange, der ikke er 100 procent på dansk. Derfor kan vi og socialrådgiverne nemt misforstå hinanden."

Aviaja blev behandlet for og kom ud af sit alkoholmisbrug. Hjælpen til at komme ud af misbruget fik hun først, da et grønlandsk værested i samarbejde med hendes socialrådgiver fik hende henvist til det rette sted. I dag har hun været alkoholfri i fem år. Hun bor nu i Danmark tæt på sine børn. Hun kunne dog helst tænke sig at bo i Grønland.

"Hvis jeg kunne tage mine børn med, ville jeg flytte tilbage til Grønland med det samme, men måske kan jeg flytte tilbage, når de er blevet voksne. Selvom det er et hårdt liv, og varerne er dyre."

Aviaja tænker meget over, hvordan grønlændere i Danmark har det, og hun er bekymret over den udvikling, der er med grønlændere i København. Et af hendes største ønsker er da også at blive uddannet som socialrådgiver, så hun kan hjælpe det stigende antal hjemløse grønlændere i Danmark.

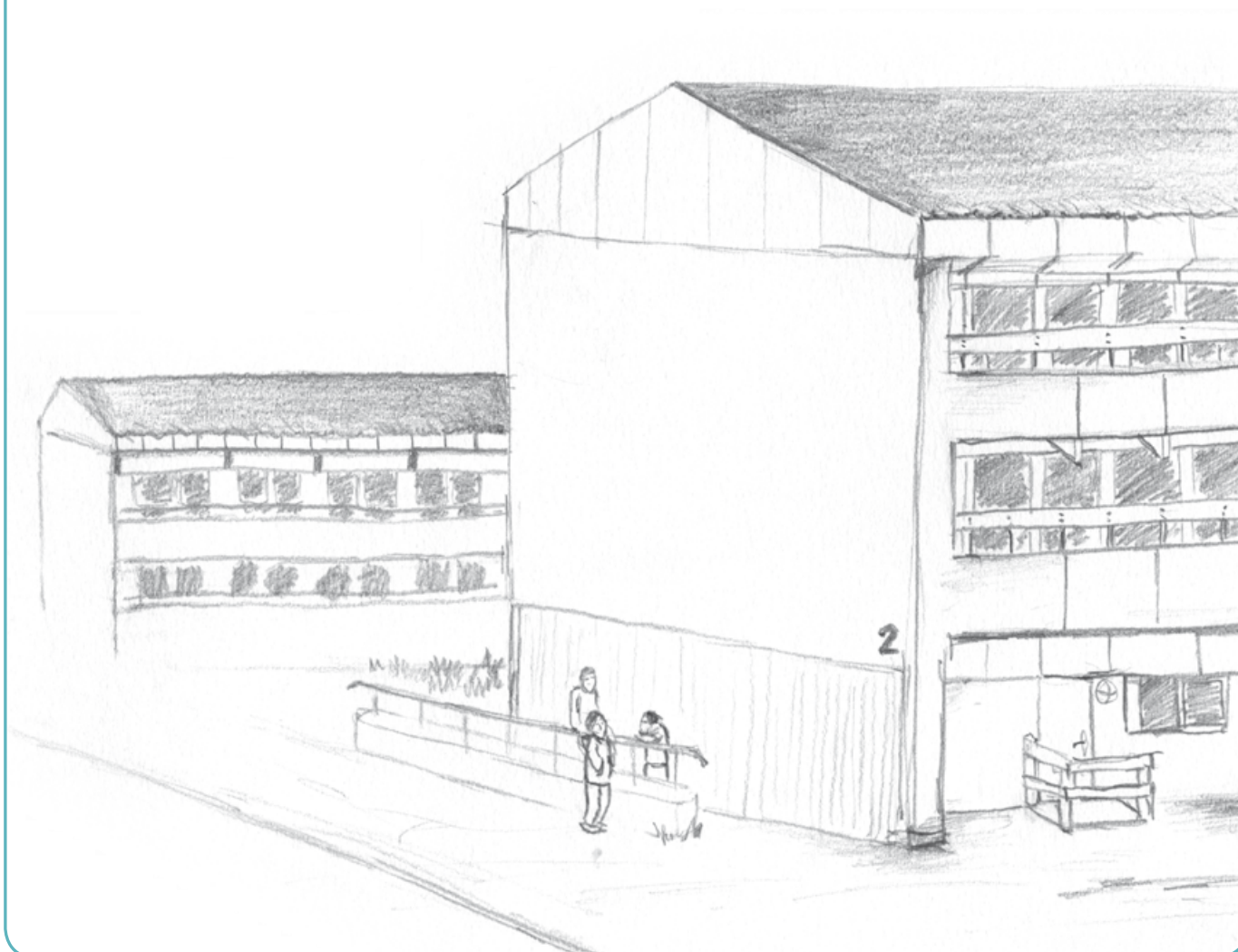

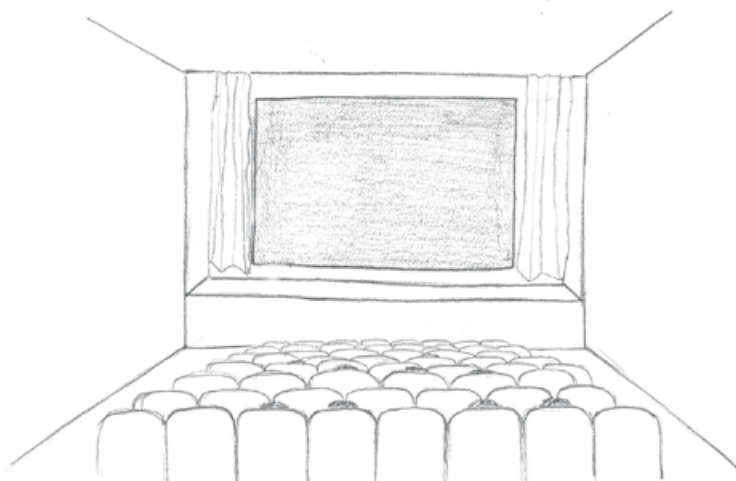
Portræt: Malik

Malik er 29 år og er for nylig kommet til Danmark.

Han flyttede til Danmark på grund af en skilsmisse og bor i egen lejlighed med sit barn. Det første stykke tid boede Malik hos et familiemedlem, og han havde en drøm om at starte på en uddannelse i Danmark. Sproget viste sig dog at være en barriere,

og han går derfor på sprogskole nu. Han synes ikke, at det har været svært at få hjælp fra kommunen og navigere i det danske socialsystem, da hans familiemedlem har boet i Danmark i tre år og har hjulpet ham meget med alt det praktiske.

Da Malik kom til Danmark, syntes han, at alt var nyt og spændende – for eksempel havde hans hjemby i Grønland ikke nogen biograf i modsætning til byerne i Danmark. Men inden længe indså han, at han savner Grønland. Især naturen.

Maliks barn går i en modtagerklasse, da det ikke har haft danskundervisning i Grønland. Barnet har allerede gået på tre forskellige skoler og savner sine klassekammerater i Grønland. I dag lever Malik af kontanthjælp, men han kan ikke lide følelsen af at være arbejdsløs, da han altid har arbejdet i Grøn-

land med forskelligt slags ufaglært arbejde. På den baggrund har han besluttet sig for at flytte tilbage til Grønland. Hans sagsbehandler er i færd med at undersøge mulighederne for at få hjælp til en billet hjem. Han er allerede ved at planlægge hjemturen og tænker på at begynde et studie i Grønland. Malik føler, at han lever et ensomt liv i Danmark, og mens han venter på at få sin sag afklaret, kommer han meget på et grønlandsk værested, som han er kommet i kontakt med gennem andre grønlændere. Her oplever han den tryghed, som han havde i Grønland.

Portræt: Adam

Adam er 60 år og gift. Han kom til Danmark i 2012, da han har en hjertesygdom, og behandlingsudsigterne i Grønland ikke var så gode. Han blev opereret i Danmark og er i dag erklæret rask, men ønsker at blive boende i Danmark.

Adam kommer fra en stor familie med seks søskende. Han lever i dag af sin kontanthjælp, og selvom han godt kunne tænke sig at arbejde, tåler det dårlige hjerte det ikke, fortæller han. I øjeblikket afventer han svar på en arbejdsudredning hos kommunen. Adam syntes ikke, at det var svært at få hjælp med at komme i gang med livet i Danmark, da deres plejedatter hjalp meget med papirarbejde og alt det praktiske for eksempel at få oprettet en bankkonto og viden om, hvor de skulle henvende sig for at søge bolig.

"Først boede vi hos min plejedatter, men få dage efter tænkte vi, at vi skulle søge en bolig. Det fik vi også hjælp til af min plejedatter."

De søgte dog ikke om andet end kontanthjælp, da de kom til Danmark.

"Vi var ikke klar over, hvilke rettigheder, vi havde. Derfor søgte vi ikke om noget af det andet, vi kunne have haft brug for hjælp til."

Generelt føler han dog, at de har haft et godt forløb i Danmark, hvilket ifølge ham skyldes, at de meget aktivt har henvendt sig til myndighederne for at få den støtte, de havde brug for. Hans kone er fortsat i Grønland, men tænker på at flytte til Danmark for at starte på uddannelse. Han har fortsat god kontakt med venner og familie i Grønland, men Adam er tilfreds med tilværelsen i Danmark og ønsker ikke at rejse tilbage. Han har fået opbygget et godt netværk i Danmark.

"Jeg har god kontakt med familie og bekendte i Grønland, men jeg har besluttet mig for at blive i Danmark, fordi som tingene er nu, forventer jeg ikke at kunne få bedre hjælp deroppe i forhold til min hjertelidelse."

En del af sit netværk har Adam fået opbygget på grønlandske væresteder, da der her er mulighed for at møde mange mennesker. Han foretrækker dog at komme på væresteder, hvor det ikke er tilladt at drikke alkohol, da han ikke selv drikker.

KAPITEL 6:

HVAD HJÆLPER ELLER HAR HJULPET I DANMARK?

De grønlandske væresteders betydning

De fleste medvirkende fremhæver værestedstilbudene som centrale i deres søgen efter gode og positive samværsformer. For nogle har det også en praktisk betydning i forhold til at få noget mad og et bad. Af mange bliver værestedet fremhævet som en central aktør - som støtte til at komme videre i systemet og få hjælp fra det offentlige. For nogle har det grønlandske værested også en positiv betydning i forhold til deres grønlandske identitet. Selv om det er tydeligt, at der er behov for det positive og konstruktive grønlandske fællesskab, som værestederne kan tilbyde, frem for de negative spiraler, der følger med i mange af de grønlandske fællesskaber på gaden, må dog nævnes, at grønlandske væresteder også risikerer at skabe en form for parallelverden for deres brugere, hvis ikke integrationsperspektivet medtænkes.

Aviaja fortalte, at hun fik hjælp gennem et værested, som i samarbejde med hendes socialrådgiver fik hende henvist til den rette misbrugsbehandling. Hun har nu været alkoholfri i fem år.

Patrizia benytter et grønlandsk værested og aktivitetstilbud til at aflede negative tanker:

"Jeg har lært mig selv så meget at kende. At når jeg ender ud i tanker, depression, så er det, jeg tvinger mig selv ud i sociale områder. Så jeg afleder mine tanker. Ud hvor der er en masse mennesker".

Adam er glad for at komme på et grønlandsk værested, selv om han ikke er socialt udsat. På værestedet har han fået opbygget et netværk i Danmark. Han foretrækker de væresteder, hvor der ikke er rusmidler.

For Naja har et grønlandsk værested også gjort en forskel. Hun var tidligere splittet mellem Grønland og Danmark pga. en delt opvækst i de to lande og havde egentlig skubbet det grønlandske til side, fordi de andre, hun kendte, drak og røg hash. Men efter hun selv er blevet stoffri og er begyndt at komme i et grønlandsk værested, har hun genskabt kontakt til familien i Grønland.

For Minik, der ofte har rejst frem og tilbage mellem Danmark og Grønland, bliver det grønlandske værested brugt som et pusterum. For ham er det et mødested, hvor man kan få noget at spise og et bad, hvilket er særligt nyttigt, når han lever som hjemløs.

Forslag og refleksioner fra de medvirkende

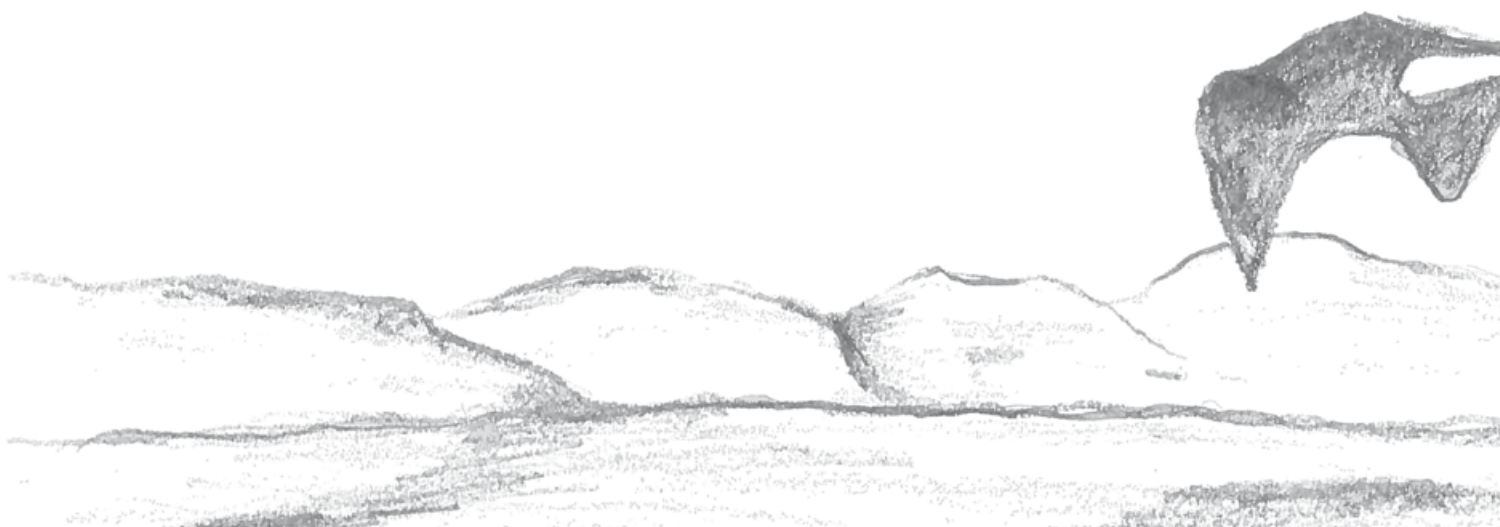
Da vi interviewede de medvirkende, gav mange af dem udtryk for, at der manglede mere hjælp til udsatte grønlandere i Danmark. De medvirkende havde selv forslag til, hvad man kan gøre. Det følgende er udsagn fra en eller flere af de medvirkende:

- Der bør være mere oplysning i Grønland om, hvordan det er at leve i Danmark. *"Folk burde vide mere om, hvad det kræver at rejse til Danmark,"* siger en af de medvirkende. Når grønlandere så kommer til Danmark, er det vigtigt at have rådgivere i Danmark, der ved noget om Grønland: *"Det er meget vigtigt at have rådgivere, der forstår den grønlandske kultur og det grønlandske sprog,"* siger en af de medvirkende.
- Det er sandsynligt, at mange er blevet hjemløse i Grønland, fordi den offentlige hjælp i mange grønlandske kommuner for tre-fire år siden blev ændret, sådan at husleje og el ikke længere er betalt, når ydelsen udbetales – sådan var det nemlig før. Det betyder, at mange nu kommer til at bruge pengene på noget andet end huslejen.
- Samtidig bliver der færre almennyttige boliger i Grønland. I nogle byer er der mange års ventetid på en bolig til en lav husleje. *"De fleste grønlandere, der bor her i dag, dem der er kommet for nylig – det er fordi, de er blevet sat ud af deres lejlighed. Der er mange, der tror, det er bedre i Danmark, og så får man en lejlighed på ingen tid. Men det er jo ikke rigtigt,"* siger en af de medvirkende. En anden siger: *"Der er mange, der tager fra Nuuk til Danmark, fordi de har mistet deres lejlighed, og så kommer de ovre i natcafeen på Sundholm. Boliger overgår til andelsboliger, og det har de overhovedet ikke råd til."*

- I Danmark er den offentlige understøttelse noget højere end i Grønland. Samtidig er varer som øl, spiritus og cigaretter meget lavere end i Grønland. Det har en betydning, giver nogle af de medvirkende udtryk for.

Udsatte grønlandere søger sammen, ofte om alkohol, og derfor er det godt at have væresteder, hvor der ikke må være rusmidler: *"De ryger hash og drikker meget. De gør det, fordi de bare skal være med. De efterligner os andre. Selvom de studerer. Så går der fest i den. De kender hinanden på kryds og tværs, og der er altid nogle blandt dem, der drikker og hiver de andre med. De søger de andre, fordi de kan udtrykke sig og tale med dem.... Os grønlandere, vi holder sammen og drikker sammen. X værested er et godt samlingspunkt. Det er sådan nogle steder, man skal have i større byer. Det er meget, meget godt, der ikke er alkohol. Flere steder af den her slags."*

- Sagsbehandlere og andre bør tale med udsatte grønlandere individuelt og spørge til deres drømme og ønsker og hjælpe dem med at komme derhen: *"Godt at få portræt individuelt. Hvad vil du gerne? Navigere dem på en anden måde. Hvad kunne du godt tænke dig? Mange grønlandere er dygtige atleter, som bare går ned med alkohol."*

KAPITEL 7: SÅDAN ER PUBLIKATIONEN BLEVET TIL

12 livshistorier

Vi har interviewet 12 forskellige grønlandere i Danmark hver for sig. Syv mænd og fem kvinder har fortalt deres unikke livsfortælling frem til september 2013, hvor vi interviewede dem. De medvirkende er fra 23 til 60 år. Alle er født i Grønland og kommer både fra byer og bygder i alle dele af Grønland. Nogle har levet det meste af deres liv i Grønland, mens andre er opvokset i både Grønland og Danmark med deres grønlandske familie eller med danske plejeforældre. Nogle har været i Danmark i længere tid, andre har været i Danmark i få måneder. Nogle har været i Danmark mange gange, for andre er det første gang, at de som voksne er i Danmark.

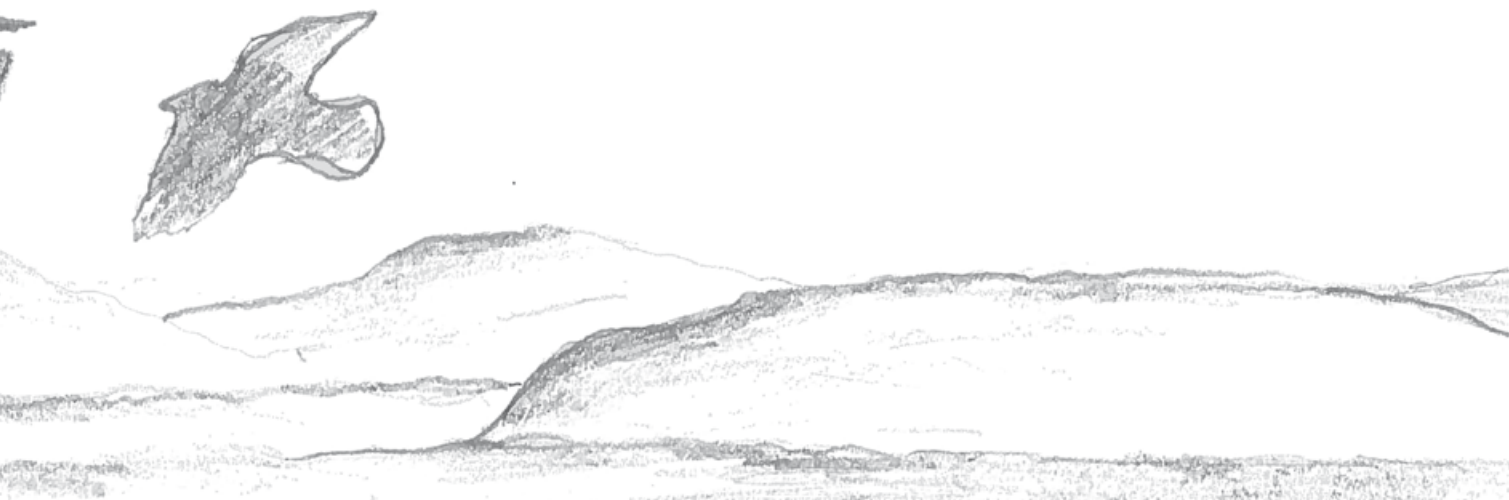
De medvirkende er opsøgt på væresteder, der typisk huser mange grønlandere, eller de er blevet kontaktet på herberger eller i udslusningslejligheder. Nogle har selv meldt sig til at blive interviewet efter at have set Rådets opslag, andre er vi kommet i kontakt med gennem ansatte på væresteder/herberger, og nogle har vi mødt tilfældigt under det opsøgende arbejde med publikationen. Det er ikke lykket os at interviewe nogle af de udsatte grønlandere i Danmark, der ikke er i kontakt med det sociale system.

De medvirkende er ikke repræsentative for gruppen, men repræsenterer nogle nedslag. Vi har interviewet grønlandere i flere store byer på både Sjælland og i Jylland.

Ved nogle af interviewene har en tolk hjulpet med at oversætte. I de fleste interviews har de medvirkende dog enten talt perfekt eller rimeligt godt dansk.

Anonymitet

Nogle medvirkende har ønsket at være anonyme, andre har sagt ja til, at både navn og billede må bringes. Imidlertid er det grønlandske miljø i Danmark ofte småt, og mange kender hinanden (og hinandens historier). Derfor har Rådet besluttet at anonymisere alle medvirkende. Det betyder, at vi har ændret i oplysninger, der ikke er afgørende eller forstyrrer budskaberne – for eksempel navne, alder, byer og detaljer om ankomst og specifikke livsbegivenheder. Vi håber, at det på den måde er lykket at beskytte de medvirkende, samtidig med at de vigtige budskaber består.

KAPITEL 8:

EKSEMPLER PÅ PROJEKTER FOR GRØNLÆNDERE

Grønlænderstrategi (2013-2016)

Med satspuljen for 2013 blev der afsat 13,4 mio. kr. over fire år (2013-2016) til en strategi for udsatte grønlandere i Danmark. På Socialstyrelsens hjemmeside fremgår følgende om strategien:

”Grønlænderstrategien har som formål, at sikre konkret bedre inklusion for målgruppen i de involverede kommuner og på lang sigt nedbringe antallet af socialt udsatte grønlandere i Danmark.

Strategien sætter fokus på brobygning mellem henholdsvis de private/frivillige indsats for målgruppen og den almene sociale kommunale indsats. Strategien sætter også fokus på modtagelsen af udsatte eller potentielt udsatte grønlandere, der flytter til Danmark, så der allerede kort efter ankomsten til kommunen sættes ind med forebyggende initiativer, hvor der er behov for det.

Projektet forankres i Socialstyrelsen, men Socialt Udviklingscenter SUS bidrager med viden og støtte til de involverede kommuner, ligesom SFI gennemfører en undersøgelse undervejs i strategiperioden, som skal belyse de sociale udfordringer og begrænsninger, som nyttilflyttede grønlandere oplever i det danske samfund.

Den praktiske udførelse indeholder udvikling og afprøvning af en model for samarbejdet mellem kommunale forvaltninger og private/frivillige tilbud for grønlandere. Derudover skal der blandt andet sættes fokus på nyttilkomne grønlandere, således at de oplever en hurtigere kontakt samt bedre information om det danske system ved ankomsten til Danmark.” (www.socialstyrelsen.dk, november 2013)

Hvidbog om udsatte grønlandere i Danmark fra 2003

I 2003 udgav Socialministeriet en Hvidbog om udsatte grønlandere i Danmark, der de følgende år dannede baggrund for tiltag samt øget fokus på grønlandersområdet. I Hvidbogen blev der givet en række anbefalinger til indsatsen, der bl.a. omfattede bedre udslusningsmuligheder efter endt misbrugsbehandling eller projektophør, mere og kvalificeret konsulentbistand til kommuner, Sprogundervisning på brugerens niveau og i den rette kontekst, bedre mulighed for tolkebistand, helhedsløsninger på tværs af forskellige systemer, så koordineringen af indsatserne øges og at øge informationsniveauet i de grønlandske kommuner med henblik på at informere borgerne om de sociale forhold. (fx om boligmangel og arbejdsløshed [i Danmark, red.]).

På baggrund af Hvidbogen blev der over en periode på fire år bevilget 20 mio. kr. til særlige indsatser for socialt udsatte grønlandere.

I evaluering af opfølgningen på Hvidbogen og 20 mio. kr. puljen til socialt udsatte grønlandere i Danmark (fra 2004-2008), udarbejdet af Rambøll Management for Socialstyrelsen (juni 2008), fremhæves initiativerne som dækkende de problemer, som er rapporteret for målgruppen. Men samtidig bemærkes det, at indsatserne på mange måder fremstår som relativt adskilte. Desværre var det kun få projekter der ved evalueringens afslutning ville køre videre i uændret omfang, når puljefinansieringen ophørte. Næsten alle projekter stoppede eller kørte videre i et begrænset omfang. Jævnfør endvidere evalueringen for relevante input til indsatser på området.

Det Nationale Forskningscenter for Velfærd – SFI

Som en del af grønlanderstrategien gennemfører SFI en undersøgelse undervejs i strategiperioden, som skal belyse de sociale udfordringer og begrænsninger, som nyttilflyttede grønlandere oplever i det danske samfund. Undersøgelsen kommer til at centrere sig om nyttilkomne grønlandere. Aktuelt er SFI også ved at gennemføre en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse for Institut for Menneskerettigheder, som handler om ligebehandling af grønlandere i Danmark.

Derudover har SFI fx udgivet nedenstående publikationer om grønlandere, jf. SFI.dk for øvrige.

- Ung i det grønlandske samfund, Unges viden om og holdninger til sociale problemer og muligheder, 2013
- Den Sociale indsats for børn og unge i Grønland, 2011.
- Væk fra Grønland. Udsatte grønlandere der er flyttet til Danmark med deres børn, 2011
- Grønlandske børn i Danmark, 2010

Kofoeds Skole

Kofoeds Skole har kontakt med udsatte grønlandere i København, Aarhus, Aalborg og Esbjerg og arbejder sammen med de pågældende kommuner og de lokale grønlandske aktører omkring væresteder, aktivitetsmuligheder og botilbud.

Socialt Udviklingscenter Storkøbenhavn – SUS

SUS har en hjemmeside med oplysninger om udsatte grønlandere i Danmark, jf. www.udsattegroenlaendere.dk.

SUS driver desuden en netværksgruppe: I netværksgruppen mødes aktører, der arbejder med grønlandere, 2 gange årligt. Gruppen består af omkring 60 repræsentanter, og skal fungere som et forum for vidensdeling, erfaringsudveksling samt udvikling af indsatsen omkring grønlandere (Se evt. mere på hjemmesiden: www.udsattegroenlaendere.dk).

De Grønlandske Huse

Der er fire grønlandske huse i Danmark. I Aalborg, København, Odense og Aarhus. Deres opgaver er :

- At repræsentere den grønlandske kultur i Danmark.
- At yde råd og vejledning til grønlandere i Danmark.
- At formidle viden og oplysning mellem Danmark og Grønland.

ILIK - Forebyggende integrationsindsats

I regi af Det Grønlandske Hus i København er der etableret et tilbud om mentorforløb til grønlandere, som flytter til Danmark. Projektet løber i en to-årig pilotperiode.

Institut for Menneskerettigheder

Som skrevet er IMR i gang med at lave en undersøgelse om ligebehandling af grønlandere i Danmark, herunder den kvantitative spørgeskemaundersøgelse, som SFI står for. Disse undersøgelser skal dog beskæftige sig med både velfungerende og velintegrerede grønlandere såvel som udsatte grønlanderes oplevelse af ligebehandlingen i Danmark.

Foreningen af Grønlandske Børn

Foreningen af Grønlandske Børn er en politisk uafhængig NGO, der arbejder for at sikre, at alle grønlandske børn og unge bosiddende i Grønland eller Danmark, kan leve et værdigt liv med mulighed for positiv udvikling ved støttende aktiviteter.

LITTERATURLISTE

Bryld, Tine og Kløvedal Helweg, Pernille: (1992), *Abel*.

Christensen, Else (2011), *Væk fra Grønland. Udsatte grønlandere, der flytter til Danmark med deres børn*, SFI

"Grønlanderes sociale vilkår på Fyn", Undersøgelse udgivet af Det Grønlandske Hus i Odense. Undersøgelse foretaget i 2004 i samarbejde med Odense Kommune og Fyns Amt.

"Hvidbog om socialt udsatte grønlandere i Danmark" (2003), Socialministeriet.

Rambøll Management (juni 2008), *Evaluering af opfølgningen på Hvidbogen om socialt udsatte grønlandere i Danmark*

Schiermacher, Mille (2010), *Den moderne Qivittoq. En tilstand af permanent midlertidighed*. Speciale til kandidateksamen, Københavns Universitet.

Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service (nu kaldet Socialstyrelsen), *Danskundervisning for grønlandere*, (2007).